

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

**Šta politika i društvo mogu
da urade za mlade u Crnoj Gori?**

STUDIJA O MLADIMA U CRNOJ GORI 2018/19

- Studija predstavlja i analizira podatke prikupljene tokom terenskog istraživanja položaja, stavova, očekivanja i težnji mladih u Crnoj Gori
- Studija je dio šireg regionalnog istraživačkog projekta koji je inicirala i podržala fondacija Friedrich Ebert (FES) u okviru projekta ***Mladi u jugoistočnoj Evropi 2018***
- U projekat su bile uključene istraživačke agencije, organizacije i timovi iz **deset država – Crne Gore, Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Sjeverne Makedonije, Albanije, Kosova, Bugarske i Rumunije.**
- Terensko istraživanje sprovela je organizacija CeSID, a u Crnoj Gori je sprovedeno na slučajnom, stratifikovanom, reprezentativnom uzorku od 711 ispitanika starosne dobi između 14 i 29 godina, metodom direktnog upitnika između 10.2.2018. i 6.3. 2018. u 15 crnogorskih opština (Bar, Berane, Bijelo Polje, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Rožaje, Tivat, Ulcinj i Žabljak).

OBRAZOVANJE I MLADI - Obrazovni status mladih u Crnoj Gori

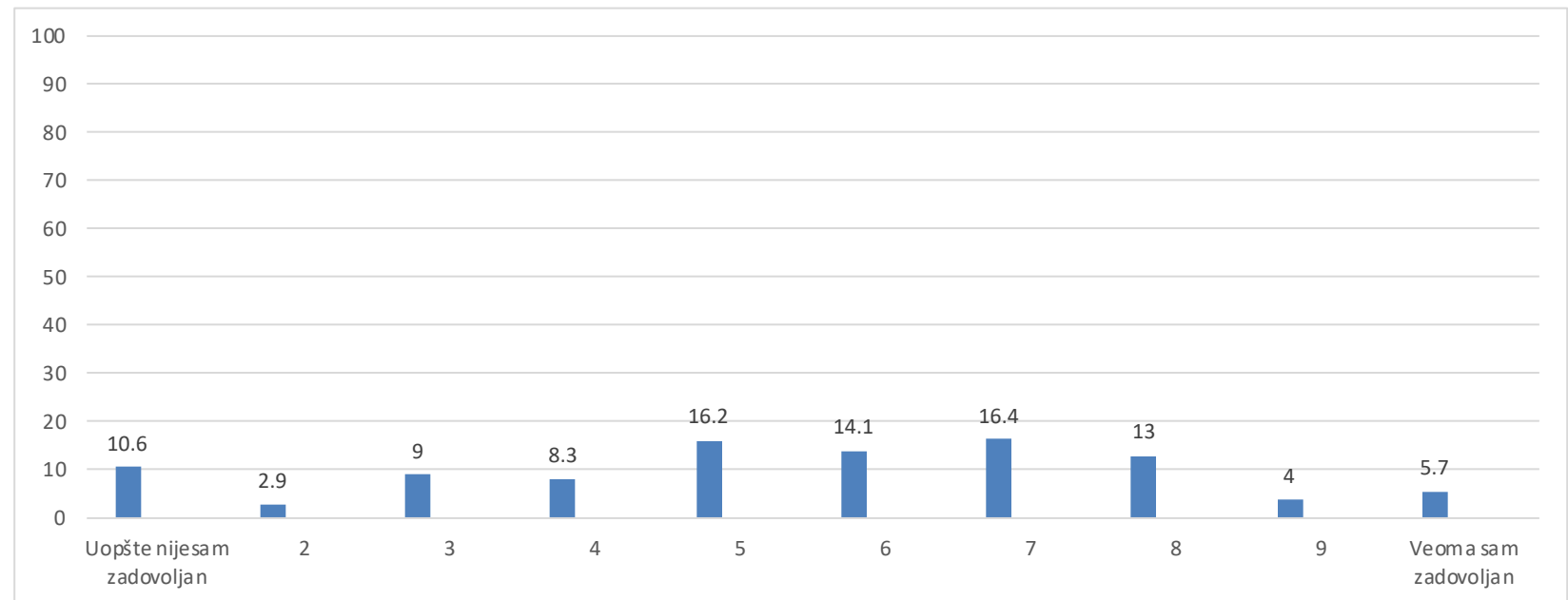
- 37% mladih iz našeg uzorka je trenutno na nekom od nivoa univerzitetskog obrazovanja (28,8% na osnovnim i 8,2% na master ili doktorskim studijama)
- Postoji trend da će zacrtanih 40% mladih uzrasta od 30 do 34 godine koji imaju završen tercijalni stepen obrazovanja u skorijoj budućnosti biti ostvaren, iako ne do 2020 kako je to predviđeno Strategijom Evropa 2020 – podaci o upisu na tercijalne nivoe obrazovanja upućuju da je taj procenat jako visok i u CG (57% po WB iz 2015.)
- Slovenija je već ostvarila procenat od 40% mladih sa završenim tercijalnim obrazovanjem , dok su Rumunija, Hrvatska i Bugarska negdje između 28% i 32%

OBRAZOVANJE I MLADI- Nejednakosti u pristupu obrazovanju

- Istraživanje ukazuje na značajnu vezu između kulturnog kapitala porodica iz kojih dolaze mladi, kao i njihovog materijalnog položaja i postignutog ili upisanog nivoa obrazovanja i percepcije obrazovanja i očekivanja u smislu lakoće pronalaženja posla nakon završetka obrazovanja, kao i aspiracija obrazovnih-tercijalni nivo obrazovanja
- Time se jednom dijelu mladih limitira mogućnost da ostvare svoj obrazovni potencijal, da steknu znanja i vještine uspješnog integrisanja u društvo, ali i kvaliteta života mladih u budućnosti, što govori o postojanju nejednakosti u pristupu obrazovanju i ostvarivanju obrazovnih postignuća

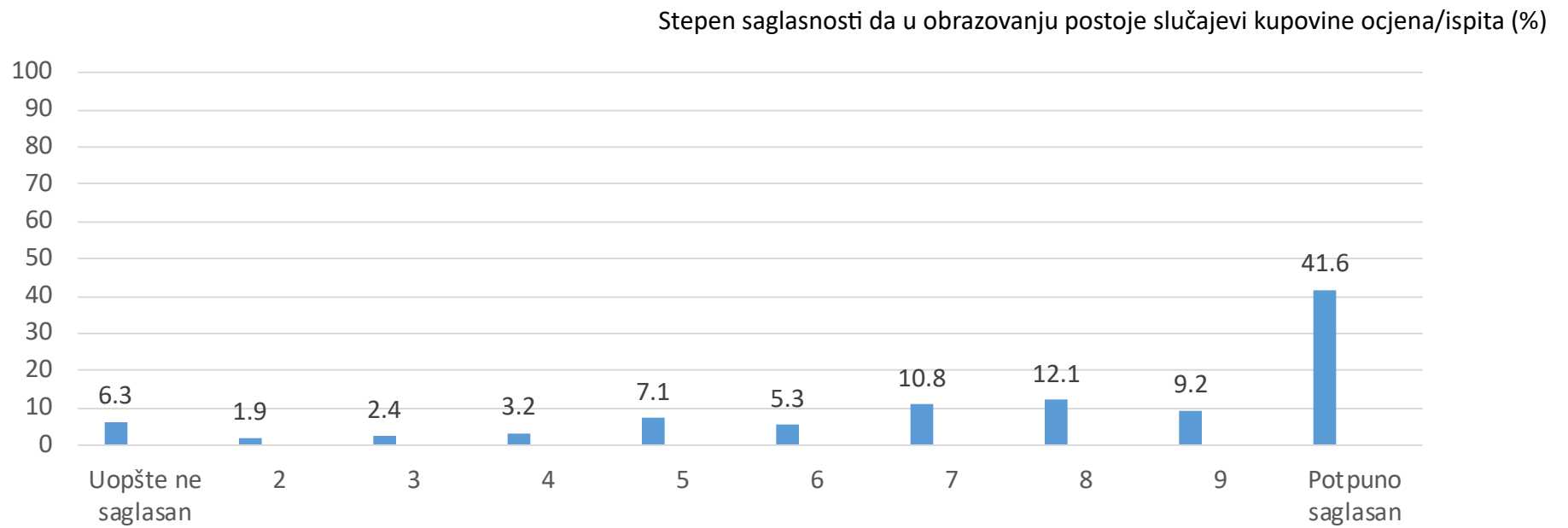
OBRAZOVANJE I MLADI- Precepcija obrazovnog sistema

- Mladi su polovično zadovoljni obrazovnim sistemom u Crnoj Gori. Prosječna ocena na skali od 1 do 10 je 5,53 (1 – potpuno nezadovoljan, 10 – potpuno zadovoljan). Većina mladih ljudi (55%) umjereno je zadovoljna obrazovnim sistemom, a na druga dva kraja spektra zadovoljstva postoji jednak broj mladih – petina onih koji su veoma zadovoljni (22,5%) i skoro isti koliko i onih koji su veoma nezadovoljni (22,5%)

OBRAZOVANJE I MLADI- Percepcija korupcije u obrazovanju

- Većina mladih ljudi percipira izraženu korupciju u obrazovnom sistemu. Na skali od 1 do 10, najveći procenat ispitanika, njih 62,91%, čine mladi ljudi koji su u potpunosti uvjereni u postojanje slučajeva korupcije u obrazovanju, dok se 10,6% odgovora ispitanika koncentriše oko drugog kraja skale, koji kažu da su potpuno uvjereni da nema korupcije. Onih koji su djelimično uvjereni u postojanje korupcije ima 26,49%.

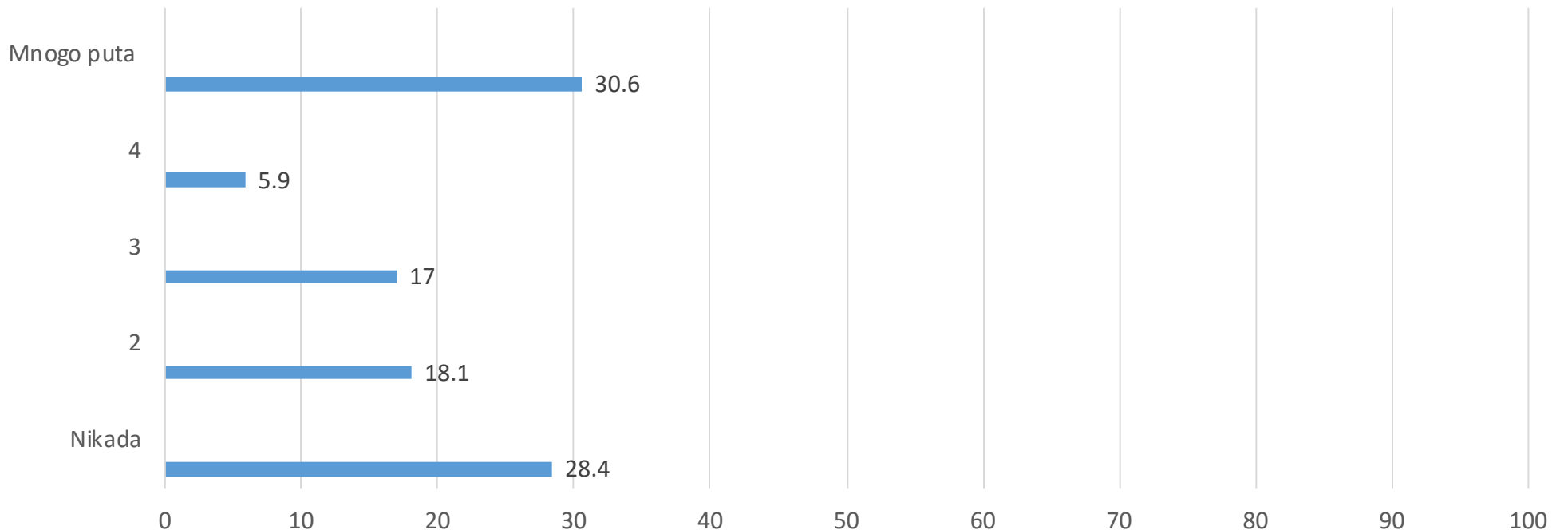

OBRAZOVANJE I MLADI- Usklađenost obrazovne ponude i potreba/trožnje na tržištu rada

- Ogromna većina mladih smatra da obrazovni sistem nije dovoljno usklađen sa potražnjom na savremenom tržištu radne snage (74,6%)
- Skoro tri puta manje mladih misli suprotno (25,4%)
- Polovina ispitanika izjavila je da su imali priliku da obave praksu odnosno stažiraju u sklopu svog školovanja (51,2%), a skoro polovina njih je izjavila da nije (48,8%)

OBRAZOVANJE I MLADI - Učestalost prakse varanja na ispitima

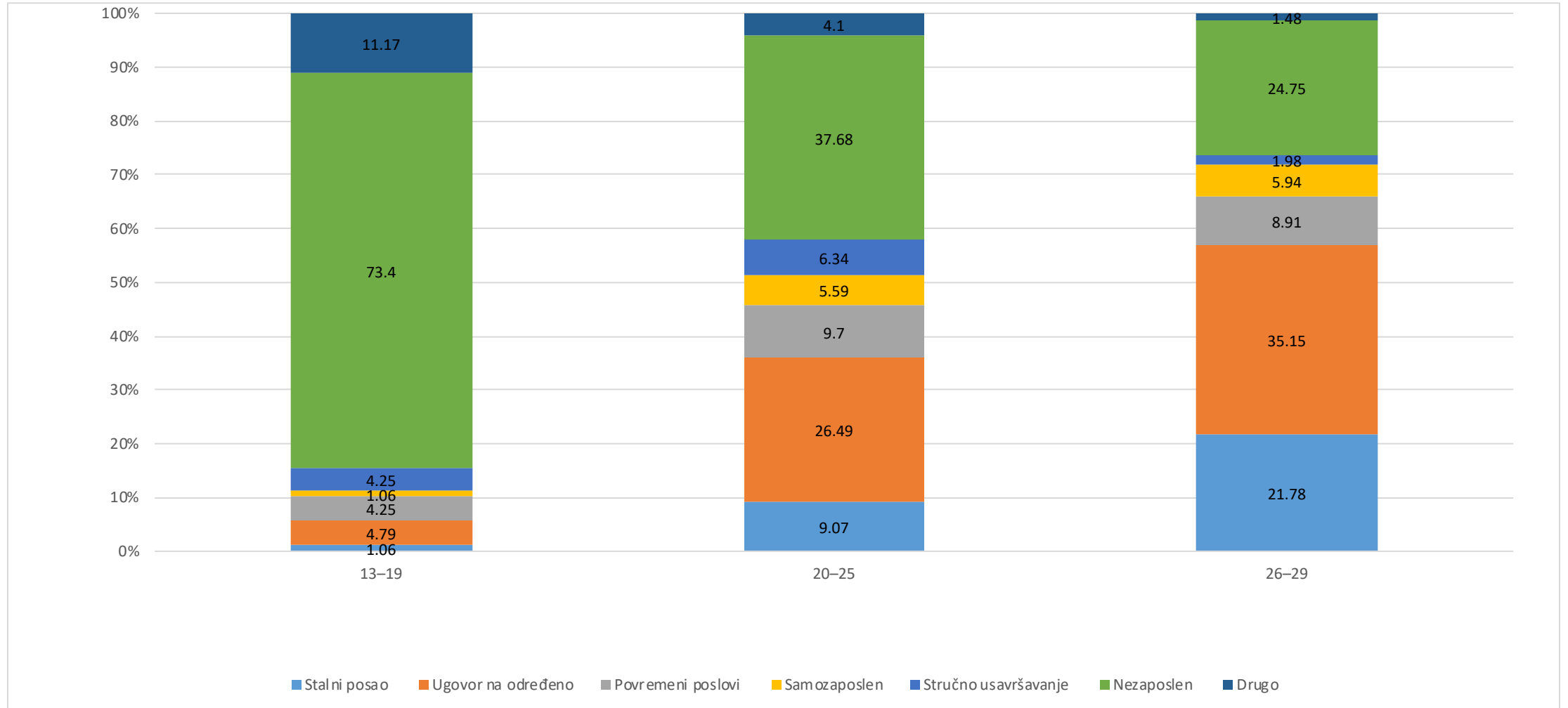
Gotovo jedna trećina mladih saopštava da je mnogo puta varala na ispitima, 28,4% to nije nikada uradila. Najviše je onih koji su makar nekad posegli za ovom praksom – 41%

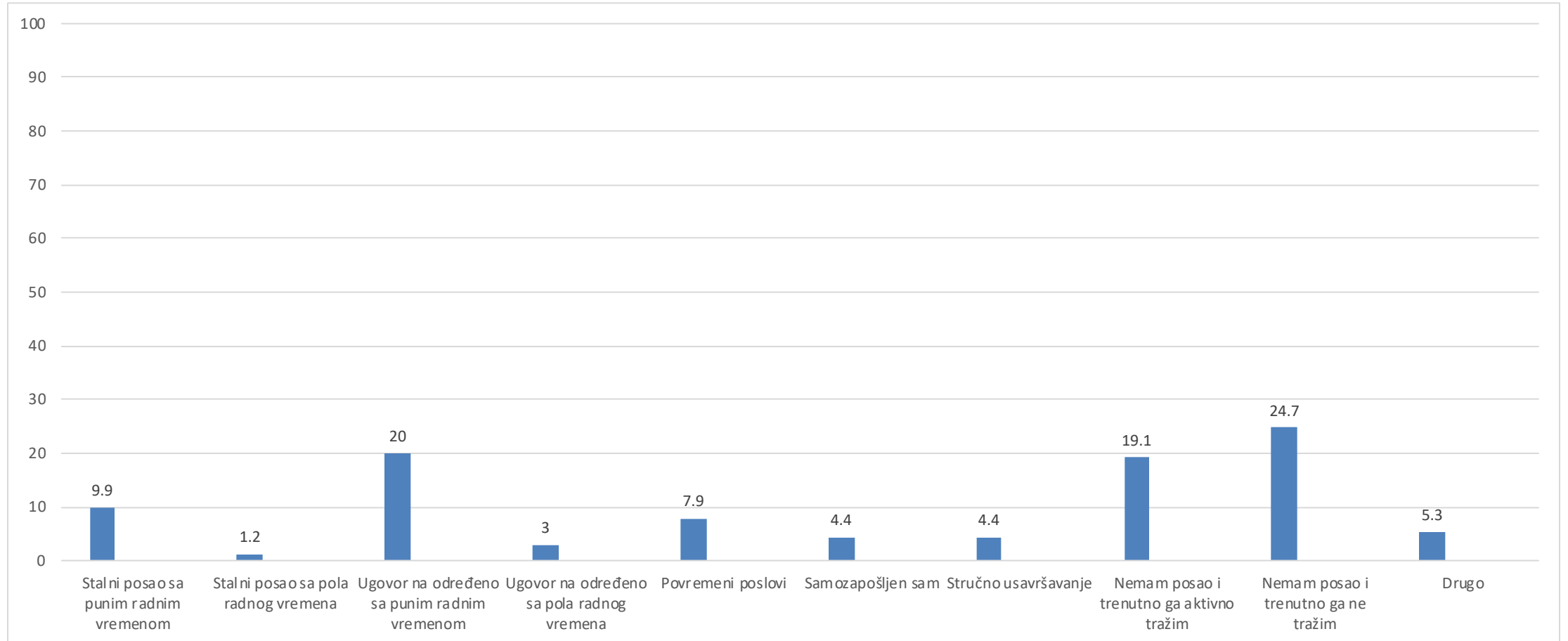
MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA- Stope (ne)zaposlenosti mladih u Crnoj Gori

- Stopa nezaposlenosti mladih u Crnoj Gori je izuzetno visoka u svim starosnim dobima i obrazovnim grupama mladih, što ih čini izuzetno ugroženom društvenom grupom
- S obzirom na to da je nezaposlenost prediktor otežane integracije u društvo, uključujući i siromaštvo, mladi su kao grupa u ozbiljnom riziku od marginalizacije i socijalne isključenosti
- U starosnoj grupi od 18 do 29 godina stopa nezaposlenosti mladih iznosi 38,75%
- Sa starošću i stepenom obrazovanja stopa nezaposlenosti se donekle smanjuje, iako ostaje visoka u svim grupama mladih
- U grupi mladih ljudi starosne dobi od 20 do 25 godine nezaposleno je 37,68%
- U najstarijoj kohorti mladih, starosti od 26 do 29 godina nezaposlenih ima 24,75%

Stope (ne)zaposlenosti mladih po uzrastu

Trenutni status (ne)zaposlenosti mladih

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA - Trenutni status (ne)zaposlenosti mladih

- Zaposlenja na određeno vrijeme sa punim ili nepotpunim radnim vremenom dominantni su oblici zaposlenosti mladih u svim kohortima, a preovladavaju i u strukturi koju čine najobrazovaniji mladi ljudi
- Mladi uglavnom rade po ugovorima na određeno vrijeme, dok je procenat onih koji imaju stalno zaposlenje manji, što indikuje pojavu prekarnosti rada
- Prekarni rad – nesigurni poslovi koji otežavaju i usporavaju tranziciju u svijet odraslih (zasnivanje porodice, stambeno osamostaljivanje, napredovanje u karijeri i sl.)

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA - Strah od nezaposlenosti

- U kontekstu visoke nezaposlenosti, strah od nemanja posla jedan je od najizraženijih strahova kod mladih ljudi u Crnoj Gori – 75% mladih ističe da se u životu najviše boje od nemanja posla
- Registrovane su značajne veze između kulturnog kapitala porodice i materijalnog statusa domaćinstva i pristupa zapošljavanju – nejednakosti u pristupu zapošljavanju

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA - Trend deprofesionalizacije rada

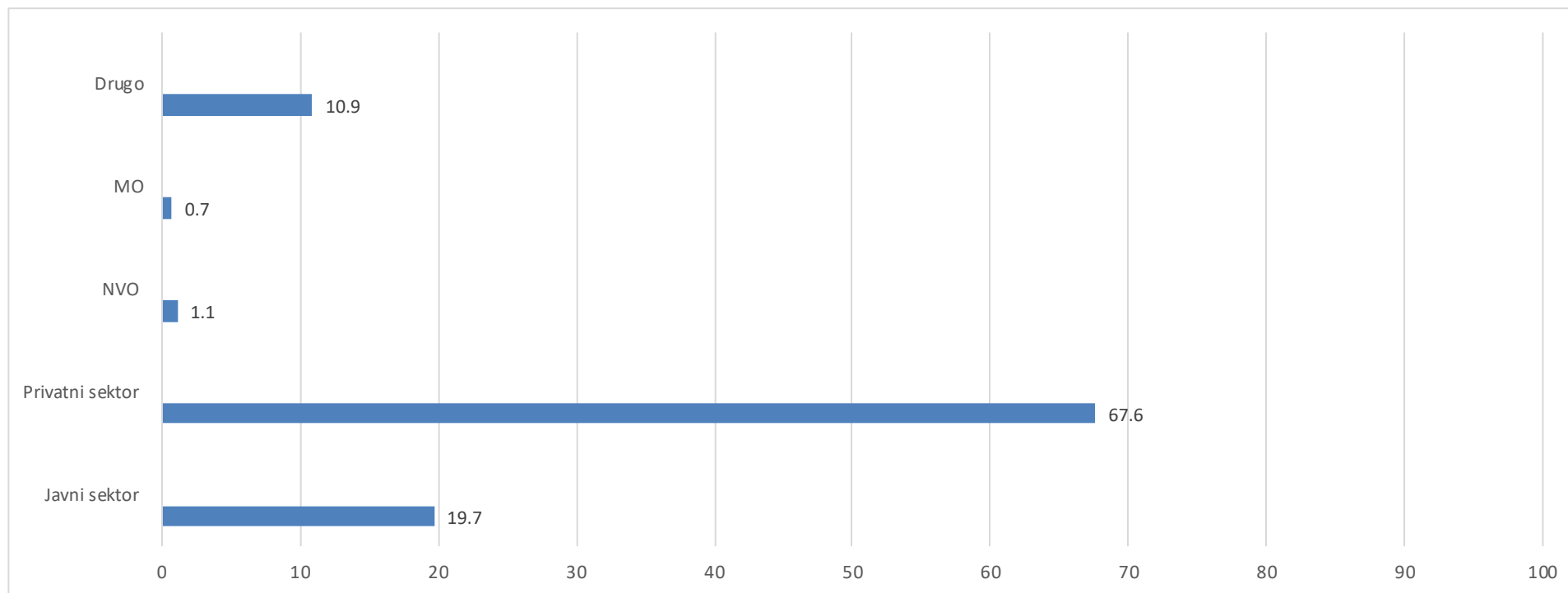
- Mladi ljudi u visokom procentu ne rade u profesiji za koju su obrazovani, ili rade na poslovima koji zahtijevaju niži nivo kvalifikacija od onih koje su stekli kroz formalno obrazovanje
- Najveći procenat mladih koji su zaposleni ne rade u profesiji za koju su obrazovani (44,6%), dok 40,1% radi u svojoj profesiji. U profesiji bliskoj onoj za koju su obrazovani radi 11,7%, a 3,6% je reklo da nijesu obrazovani ni za jednu profesiju

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA- Jaz između nivoa obrazovanja i zahtjeva radnog mjesta

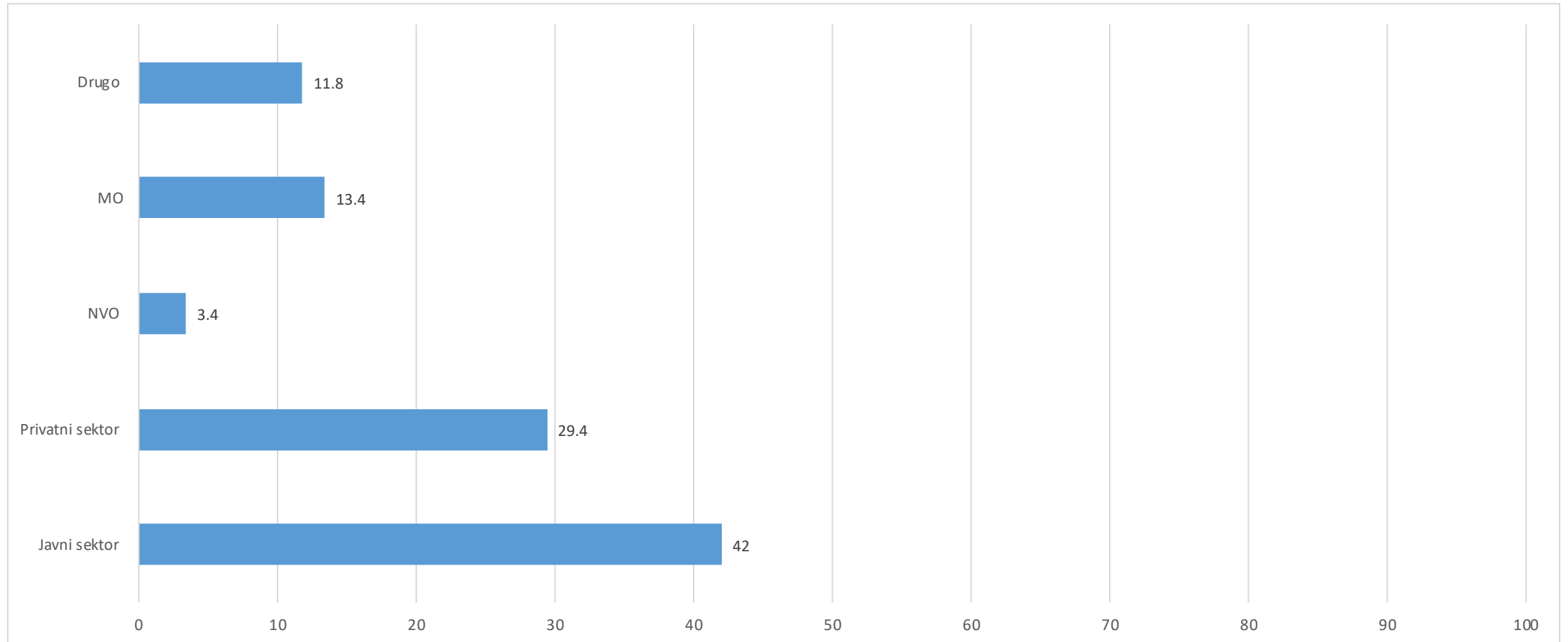
- Postoji i jaz između nivoa obrazovanja onih koji rade i onoga što se za posao traži. Skoro trećina mladih ljudi (30,7%) radi na poslovima koji zahtijevaju niži nivo obrazovanja od onog kojeg imaju, a 5,4% radi na poslu koji zahtijeva viši nivo obrazovanja
- Međutim, 64% radi na poslovima za koje se traži isti nivo obrazovanja kao onaj koji je stečen kroz formalno obrazovanje
- Oni koji su prekvalifikovani za radon mjesto time smanjuju svoje mogućnosti zarade i napredovanja, odnosno rasipaju se resursi javnog ulaganja u obrazovanje. Oni koji su podkvalifikovani su u nemogućnosti da dostignu punu produktivnost i sl.

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA - Trenutni sektori zapošljavanja mladih

- Najveći procenat mladih ljudi (67,6%) radi u privatnom sektoru, 19,7% u javnom sektoru, 1,1% u nevladinim organizacijama i samo 0,7% u međunarodnim organizacijama, dok 10,9% mladih navodi nešto drugo

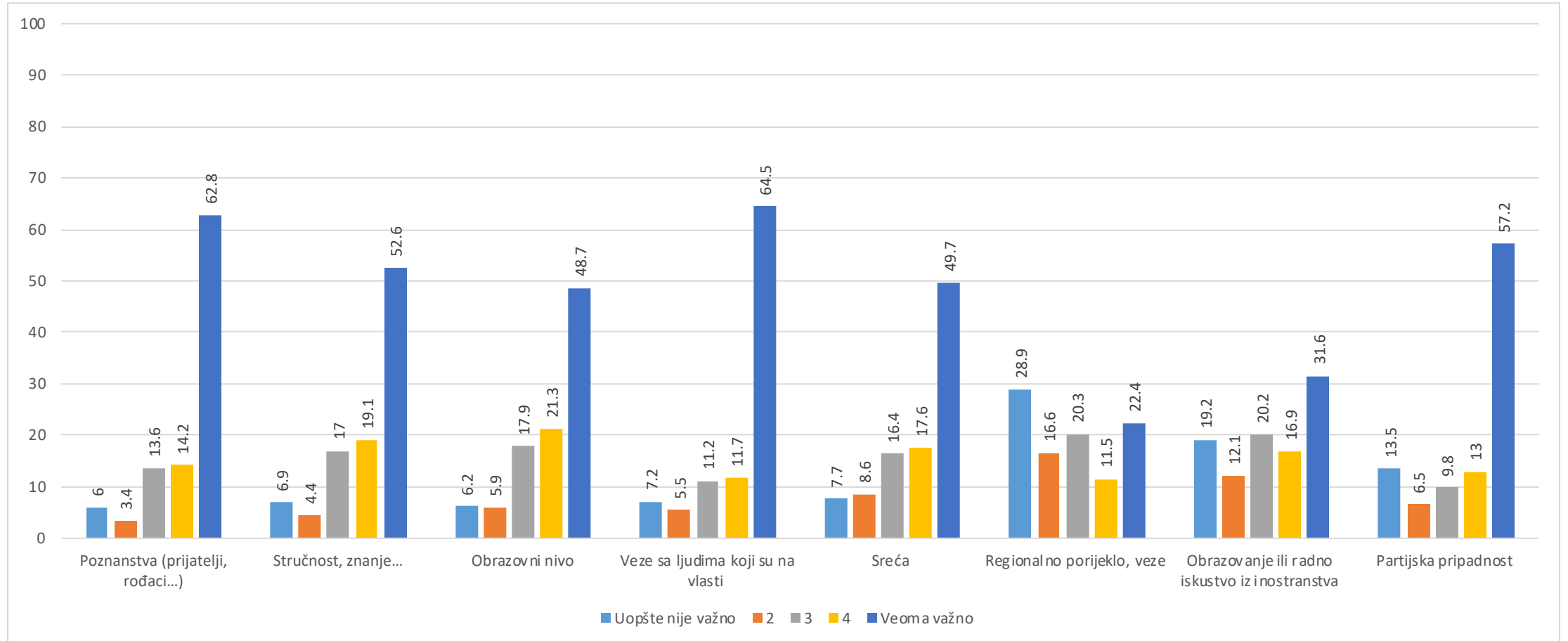
MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA- Preferirani sektori zapošljavanja

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA - ključni faktori dolaska do posla

- Po mišljenju mladih, najvažniji faktori koji vode zaposlenju su odnosi sa ljudima na vlasti (64,5%), poznanici i lične veze (62,8%), a zatim partijska pripadnost (57,2%). Stručnost i znanje dolaze tek kao četvrti faktor, što navodi 52,6% ispitanika.
- Sreća je po mišljenju mladih važnija od obrazovanja (49,7% u odnosu na 48,7%). Obrazovanje ili radno iskustvo stečeno u inostranstvu je manje važno prema ocjeni mladih (31,6%) i nalazi se na samom dnu ljestvice faktora od uticaja za nalaženje posla

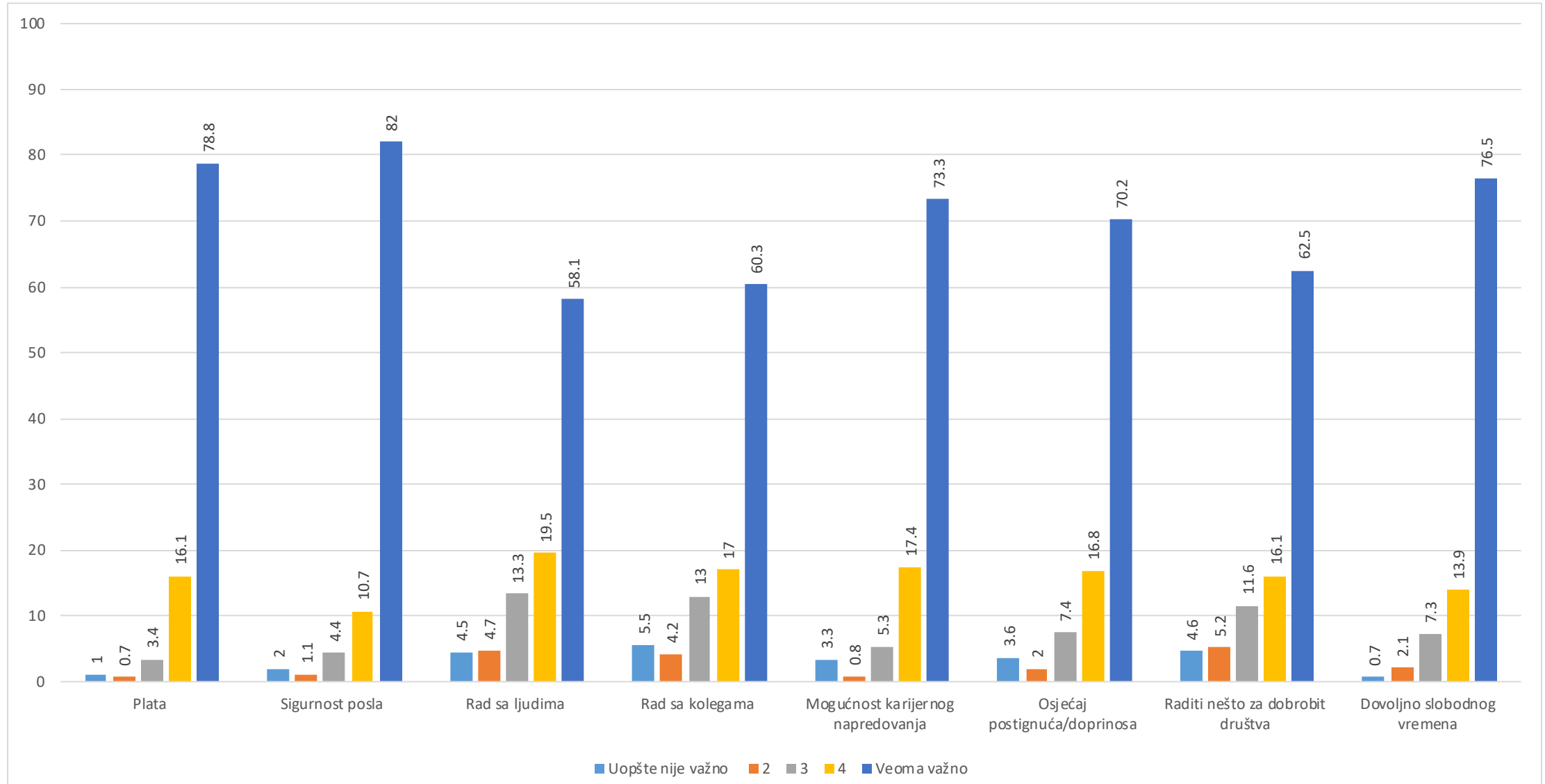
Percepcija ključnih faktora dolaska do posla

MLADI U SFERI RADA I ZAPOŠLJAVANJA -- Ključni faktori za odabir posla – aspiracije mladih pri zapošljavanju

- Za više od dvije trećine mladih ljudi prihodi ili plata su najvažniji faktor pri izboru određenog posla (78,8%)
- Slično tome, za 82% mladih najvažnija je sigurnost radnog mjesta i za 76,5% više slobodnog vremena
- U kontekstu takvih nalaza, nije iznenađujuće što je državni sektor preferirano područje zapošljavanja za mlade ljude. Ipak, stvarnost je drugačija, pa većina mladih, sudeći po podacima koje smo prikupili, radi na poslovima koji su privremeni i najčešće u privatnom sektoru

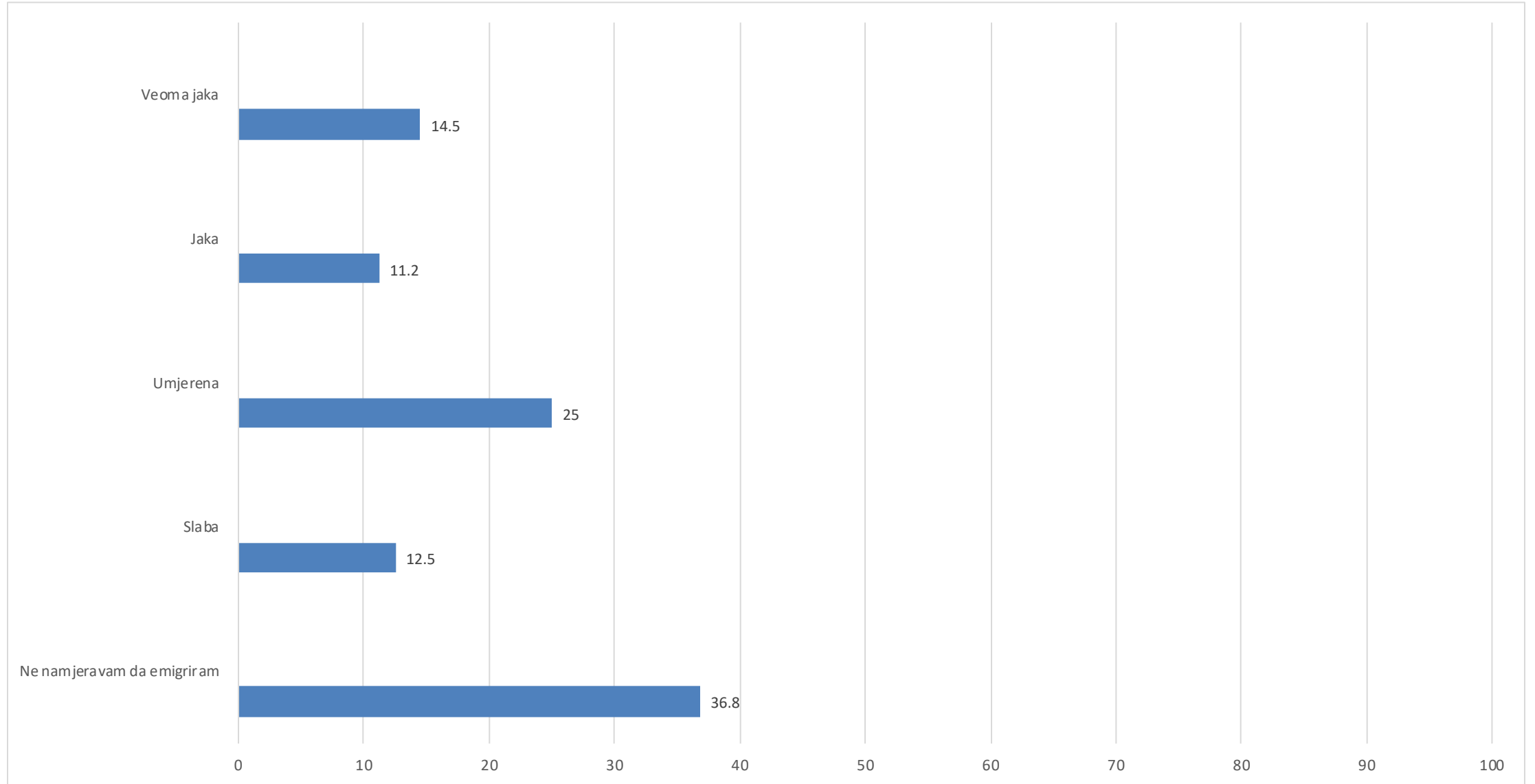
Ključni faktori za odabir posla- aspiracije mladih u oblasti zapošljavanja

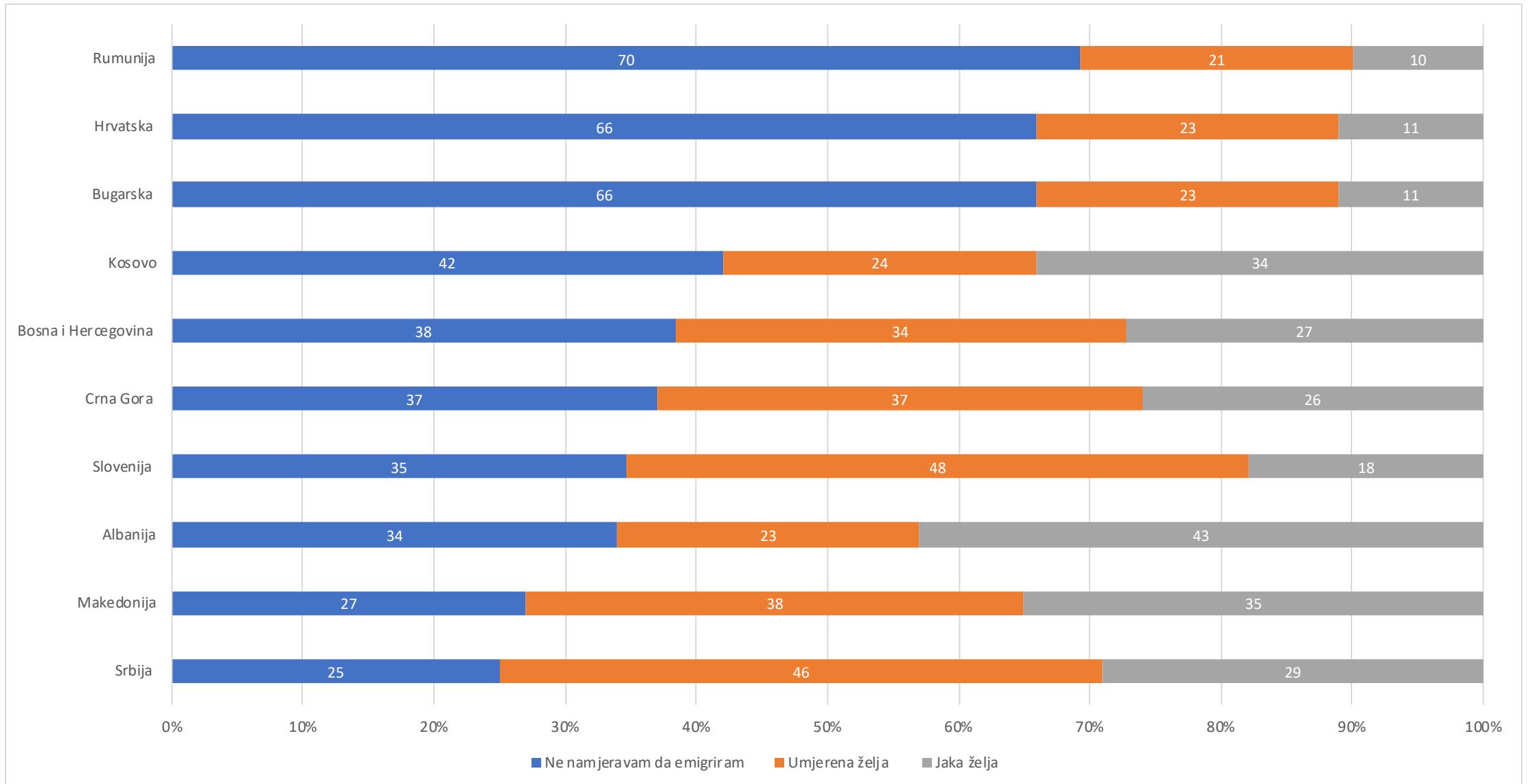
MOBILNOST I MIGRACIJE MLADIH - Potencijal mladih za emigraciju iz zemlje

- Namjera emigracije iz zemlje ostaje još uvijek vrlo izražena kod mladih u Crnoj Gori
- Članstvo u EU utiče na smanjenje te namjere i motivacije, ali za zemlje zapadnog Balkana koje još nijesu dio EU prijetnja velike emigracije mladih i odliva mozgova još je vrlo izražena
- Na pitanje da li žele da emigriraju iz zemlje, jedna trećina mladih (36,8%) odlučna je da ne želi, a nešto umjerenije mišljenje, iako ne žele da odu, ima 12,5% ispitanika. Umjerenu želju da napuste zemlju izražava 25% mladih, a još 25,7% ima snažnu ili veoma snažnu želju da emigrira (11,2% i 14,5%)
- Stoga, i dalje imamo stabilnih 50% mladih koji žele da emigriraju iz Crne Gore vjerujući da je to za njih prosperitetnija opcija

Potencijal mladih za emigraciju iz zemlje

Potencijal mladih za emigraciju iz zemlje- regionalni presjek

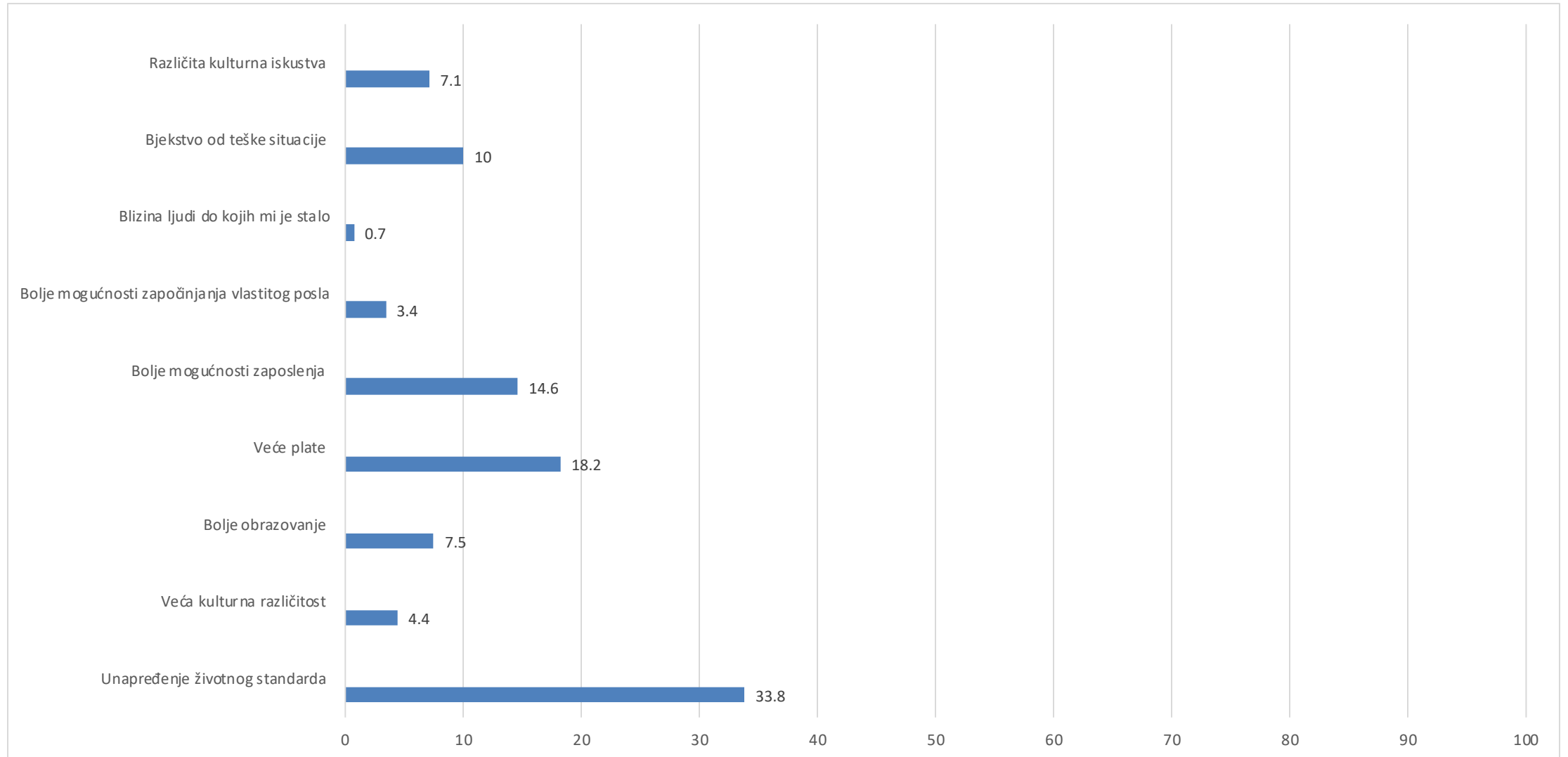
MOBILNOST I MIGRACIJE MLADIH - Prijetnja „odliva mozgova”

- Izgleda da je obrazovni status značajno povezan sa željom za emigriranjem u inostranstvo ($\chi^2 = 42,95$, $p < 0,001$). Na primjer, jedna trećina studenata (34%) na master ili doktorskim studijama tvrde da imaju jaku ili vrlo jaku želju da emigriraju iz Crne Gore

MOBILNOST I MIGRACIJE MLADIH - Motivi emigriranja iz zemlje

- Kao motiv za emigriranje uglavnom su prisutni razlozi ekonomske prirode:
 - poboljšanje životnog standarda – 33,8%
 - veće plate – 18,2%
 - bolje mogućnosti za zapošljavanje – 14,6%
 - bjekstvo od loše situacije – 10%
 - bolje obrazovanje – 7,5%
 - upoznavanje druge kulture – 7,1%, itd.
- Najpoželjnija destinacija za mlade u Crnoj Gori su Amerika, Njemačka i Italija

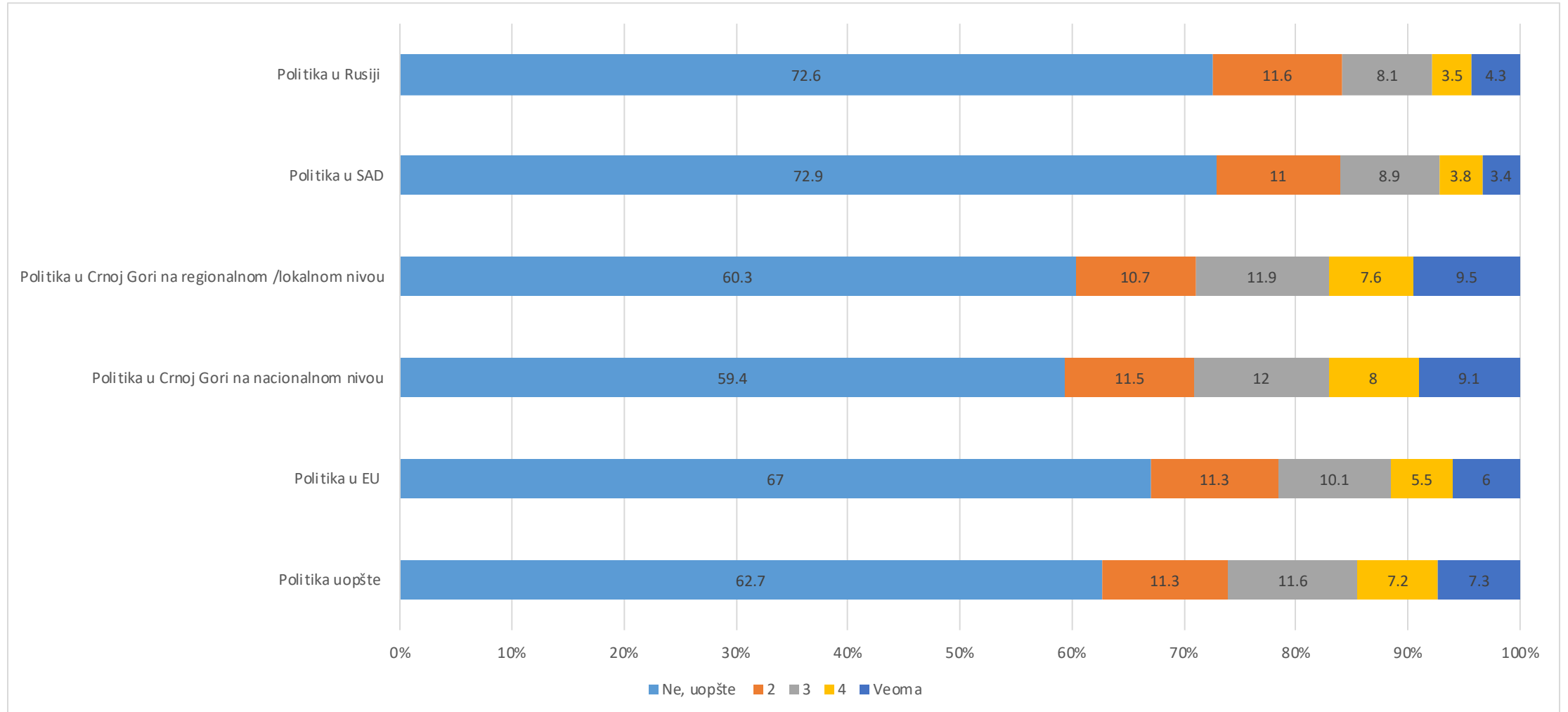
Ključni motivi za emigriranje iz zemlje

MLADI I POLITIKA - Interesovanje za politiku među mladima

- Rezultati ankete pokazuju da se, opšte uzev, mladi u Crnoj Gori veoma malo interesuju za politiku, bilo da su u pitanju lokalni, bilo regionalni i međunarodni politički događaji
- Na opštem nivou, 62,7 % mladih nije zainteresovano za politiku
- Detaljniji uvid u rezultate pokazuje da su mladi nešto više zainteresovani za lokalnu i regionalnu politiku, ali kako se politička dešavanja udaljavaju sa nacionalnog nivoa, to već malo interesovanje se još više smanjuje
- Politička zbivanja u Evropskoj uniji, SAD i Rusiji su daleko od interesovanja mladih u Crnoj Gori, iako je interesovanje za ono što se dešava u EU nešto veće, što je vjerovatno uticaj tekućeg procesa pridruživanja Crne Gore Uniji

Interesovanje za politiku među mladima

MLADI I POLITIKA- Praktikovanje razgovora o politici sa porodicom i prijateljima

- Mladi ljudi rijetko govore i raspravljaju o politici u krugu svoje porodice ili prijatelja
- Većina ispitanika nikada, ili vrlo rijetko razgovara sa roditeljima i prijateljima o politici (64,4 %)
- Veoma mali procenat njih čini to vrlo često (9,9 %)
- Jedna petina ili 25,7% to čini ponekad

Zanimljiv je i podatak da mladi tvrde da vrlo malo znaju o politici čak 42,3% mladih ističe da ne znaju mnogo o politici, 15,3% se djelimično slaže sa tim, 11,4% misli da zna puno o politici, 13,1% nije znalo da procijeni, a 17,9% nije odgovorilo na pitanje

MLADI I POLITIKA - zastupljenost interesa mladih u javnim politikama

- Na ove podatke nadovezuje se i tvrdnja većine mladih da nijesu zadovoljni kako su njihovi interesi zastupljeni u javnim politikama (1/4 mladih nije znala da odgovori na pitanje o tome (24,3%), samo 8,4% ispitanika procjenjuje adekvatnim, skoro trećina mladih je negdje u sredini – polovično je zadovoljnih 30,4%, dok je četvrtina nezadovoljna i smatra da se potrebe i interesi mladih ne tretiraju dobro kroz javne politike (25,9%). 11% nije odgovorila na pitanje
- 53,4% smatra da političari ne vode računa o potrebama i stavovima mladih , a 56,4% da bi mladi trebalo da imaju jači glas u politici

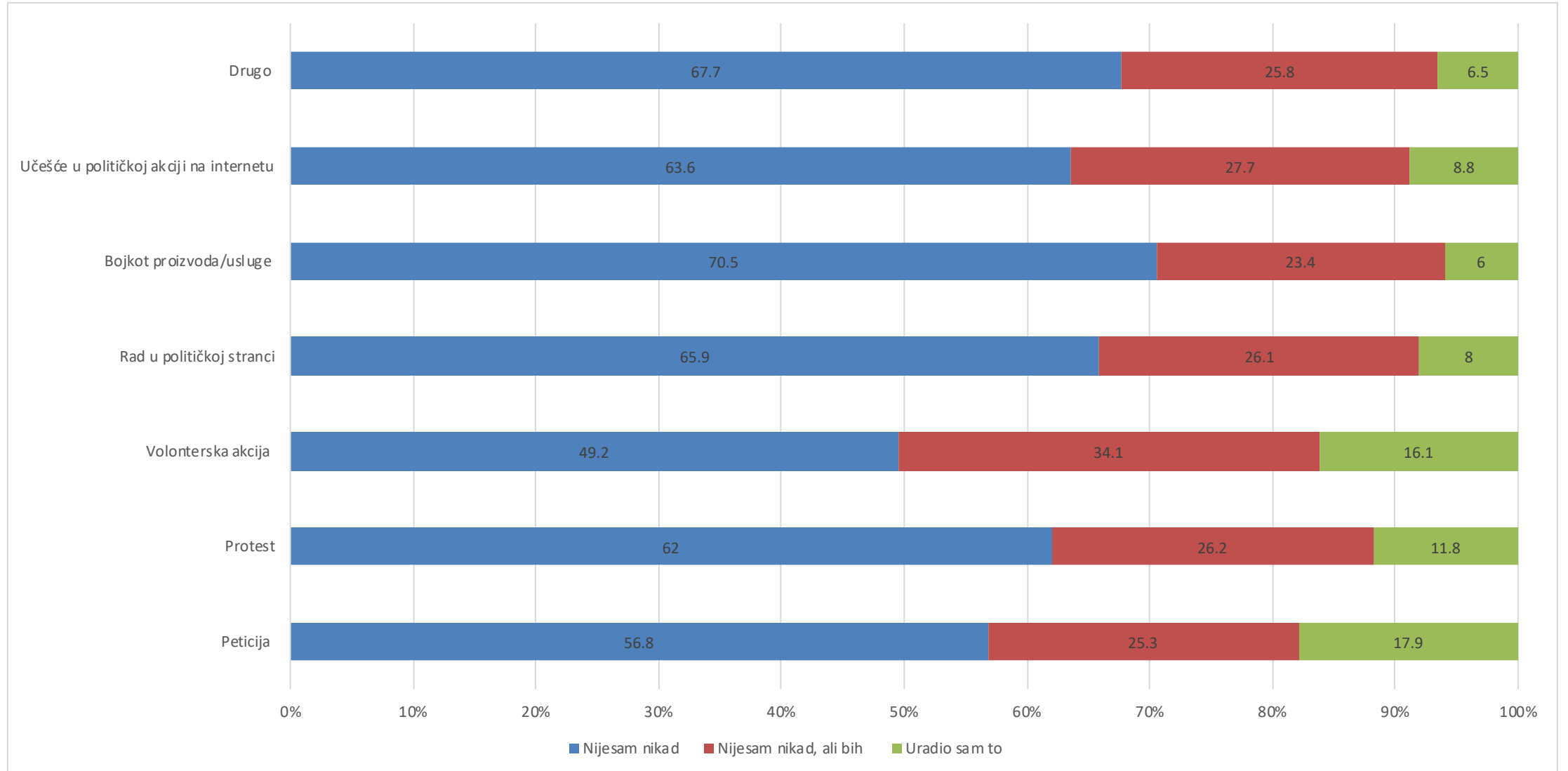
MLADI I POLITIKA - Spremnost mladih da preuzmu političku funkciju

- Ovdje je važno spomenuti i podatak da mladi ne bi bili spremni da preuzmu političku funkciju u većini – 51,9% + 19%
- Takođe vrlo mali broj mladih zauzima neku političku funkciju – svega 2%

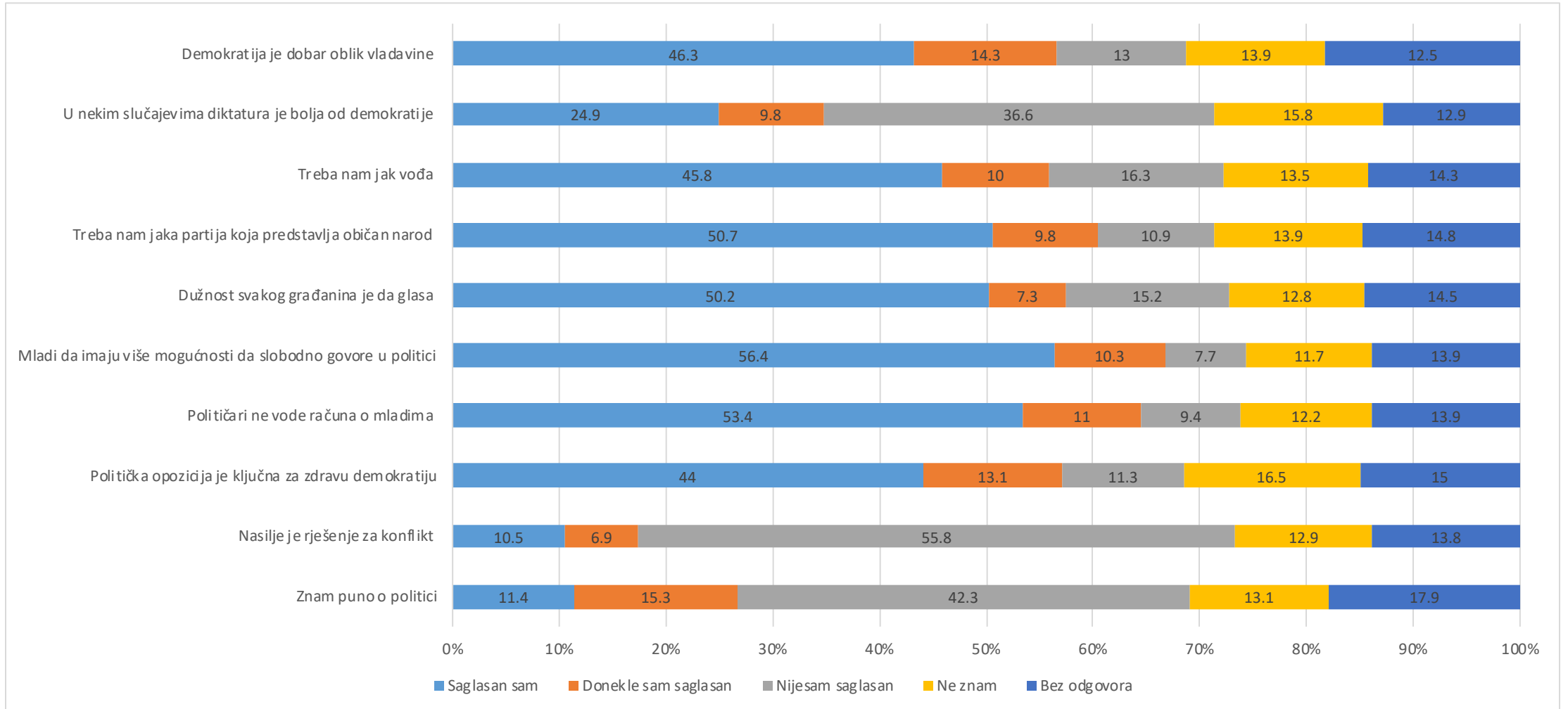
Izlaznost na izborima

Uprkos nezainteresovanosti i procjeni lošeg znanja o politici izlaznost mladih na izborima je relativno dobra, kao i ostalim zemljama regiona (63,4% je saopštilo da je izašlo na prošle parlamentarne izbore)

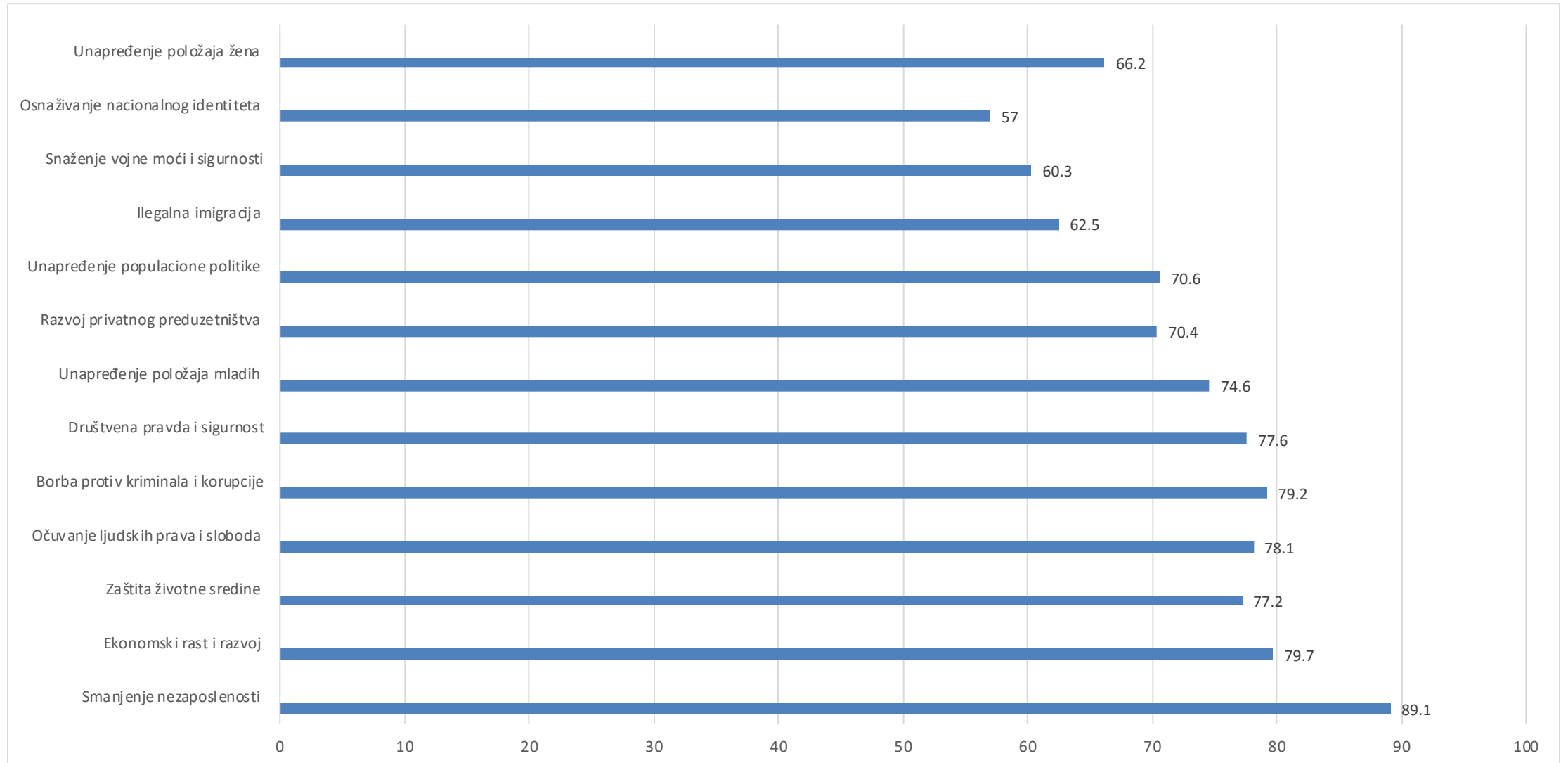
Učešće u nekonvencionalnim političkim aktivnostima

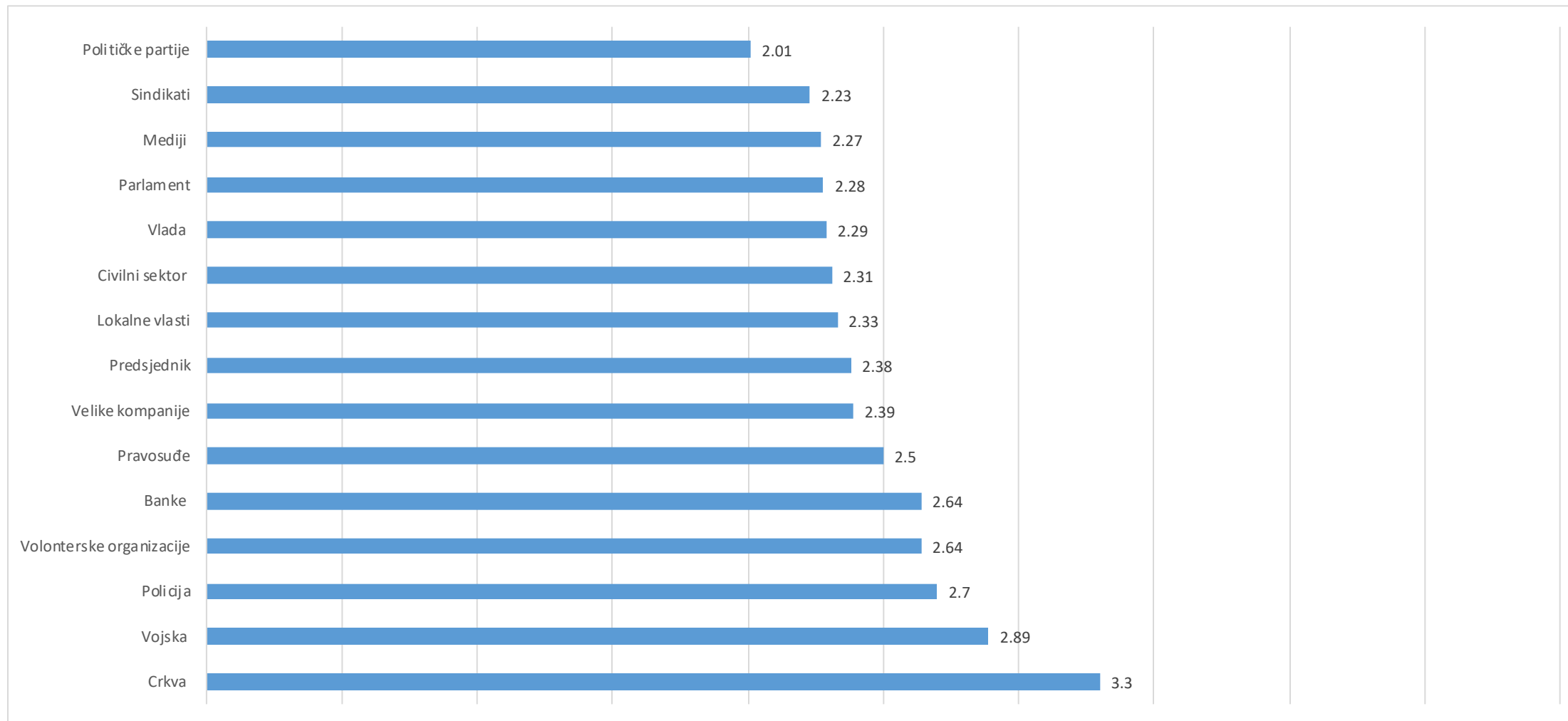
Neki politički stavovi mladih

Percepcija prioriteta kojima bi se država trebalo baviti

Povjerenje mladih u institucije (od 1 – uopšte nemam povjerenja do 5 – potpuno povjerenje)

MLADI I POLITIKA - Izvori informisanja o politici

- U eri interneta, mladi u Crnoj Gori još uvijek se dominantno informišu o politici putem televizije (63,1%), dok je „mreža svih mreža“
- druga po redu kao kanal za informisanje (51,3%). Društvene mreže se malo manje koriste kao izvor informacija (22%), kao i dnevne novine (20%). U skladu sa rezultatima ranijih istraživanja, krug prijatelja je češći izvor informacija o politici od porodice (14,3% odnosu na 9,3%), dok je radio kao medij potpuno marginalizovan (7%)

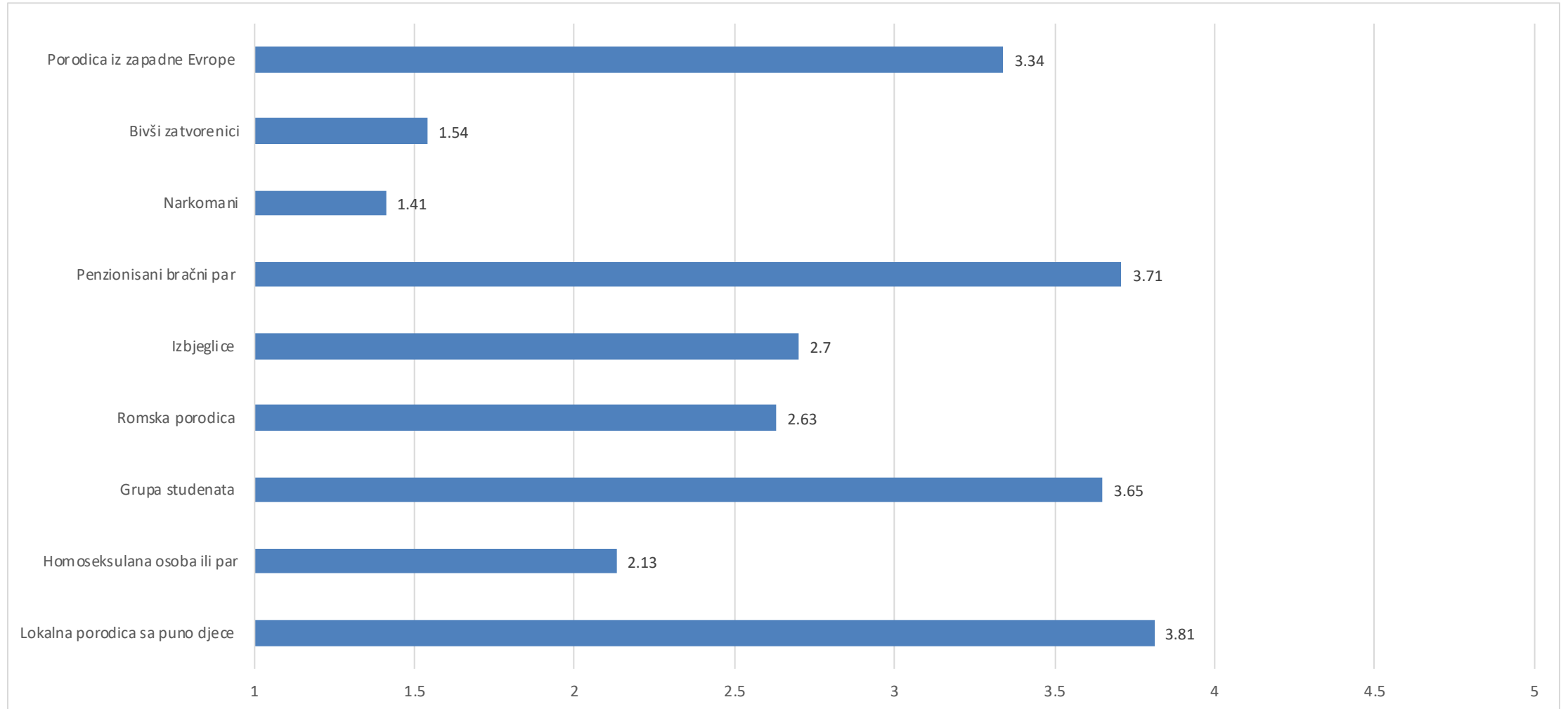
MLADI I POLITIKA - Ključne socio-političke vrijednosti za mlade

- Analiza je obuhvatila istraživanje kako mladi percipiraju ključne socio-političke vrijednosti kroz procjenu 8 koncepata koji karakterišu socijalni, ekonomski i demokratski razvoj društva
- Kao ključne vrijednosti mladi navode one koje se odnose na zadovoljenje dostojnih uslova života u zemlji i to prije svega zapošljavanje, ekonomsko blagostanje, ljudska prava i jednakost, dok su na dnu ljestvice lične slobode, vladavina prava i demokratija

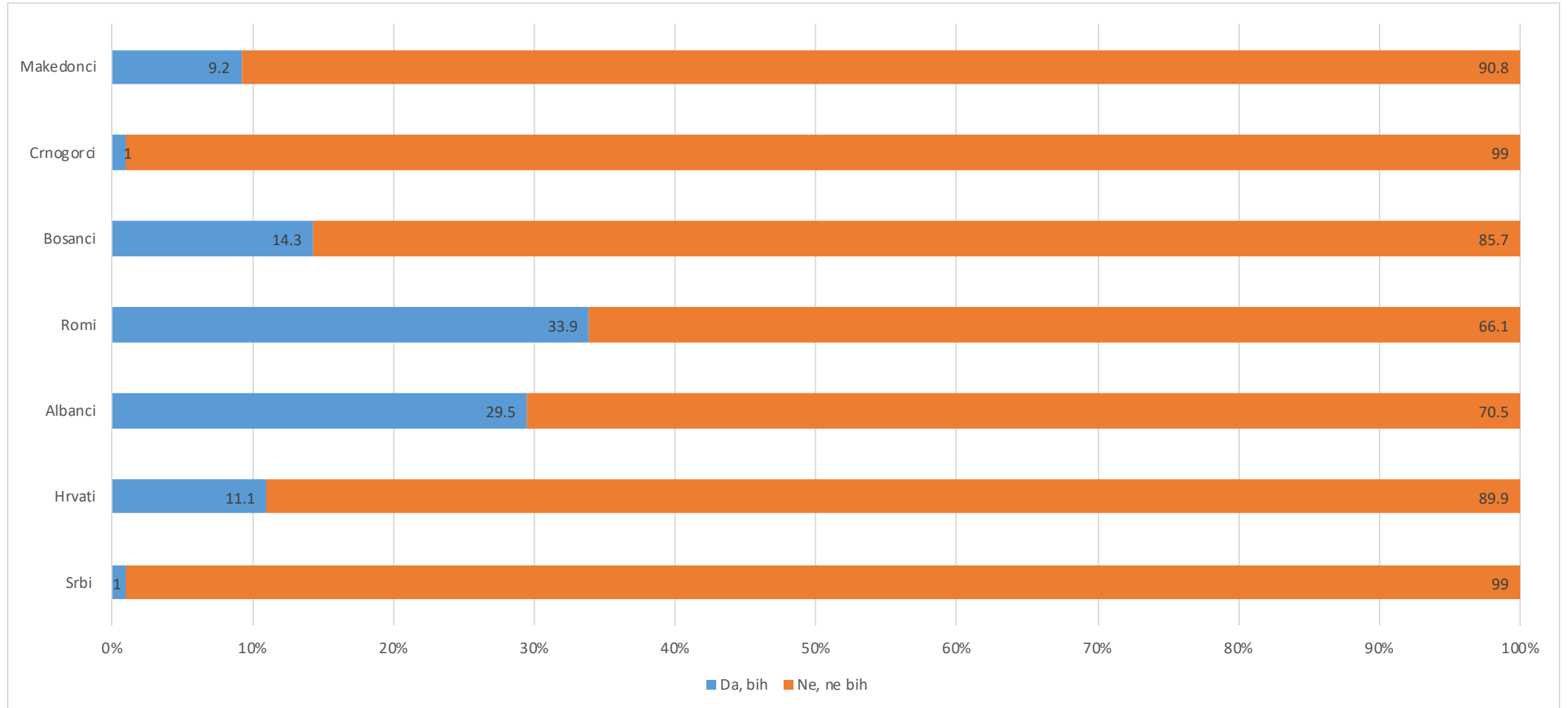
MLADI I POLITIKA- Mladi žele jaču ulogu države – demokratski socijalizam

- Većina mladih smatra da bi država trebalo da se pobrine da se izjednače prihodi bogatih i siromašnih – 76,8%
- Država bi trebalo da se pobrine da svako ima dovoljno sredstava za pristojan život – 75,1%
- Državno vlasništvo na privredom i biznisom bi trebalo da bude uvećano – 57,6%

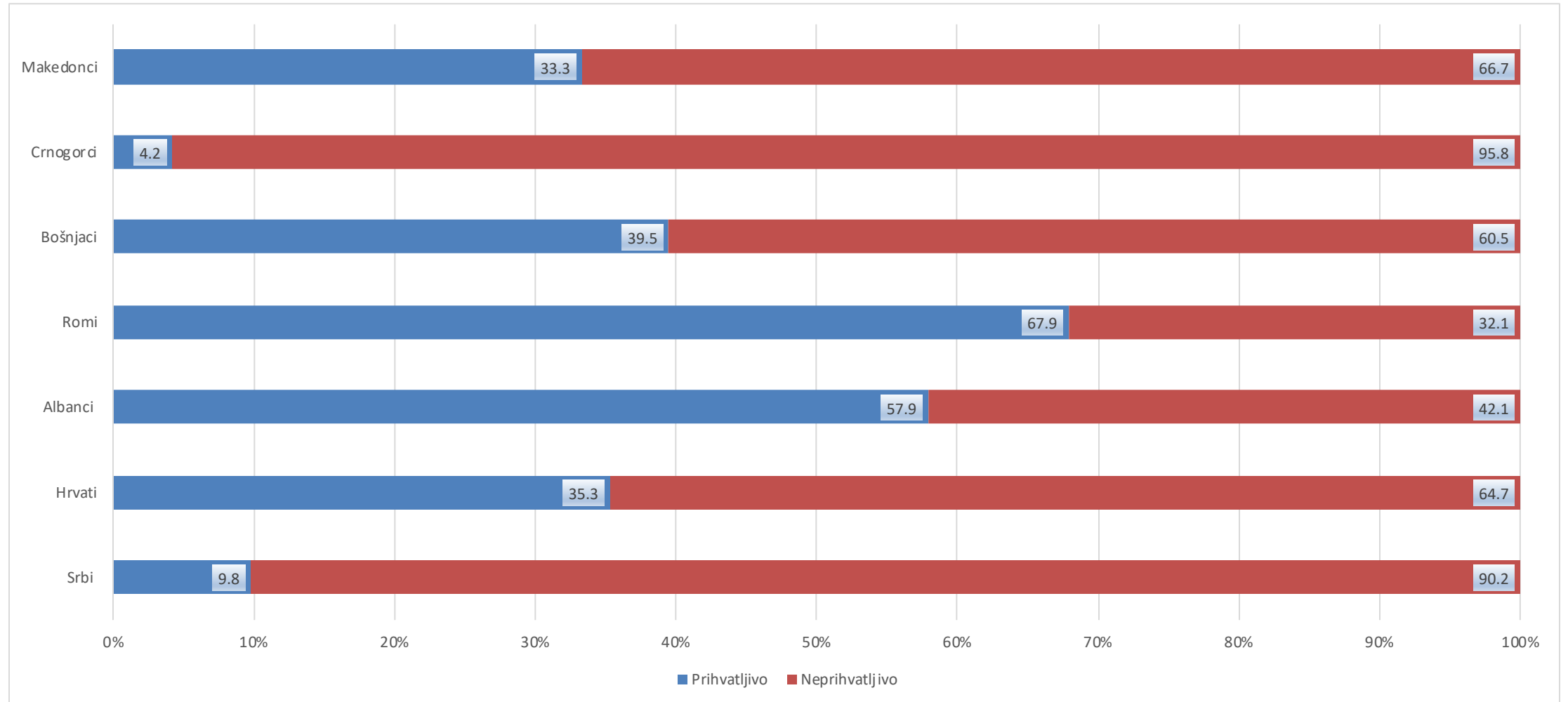
Socijalna distanca među mladima

Etnička distanca među mladima (prihvatanje druženja)

Etnička distanca (prihvatljivost braka)

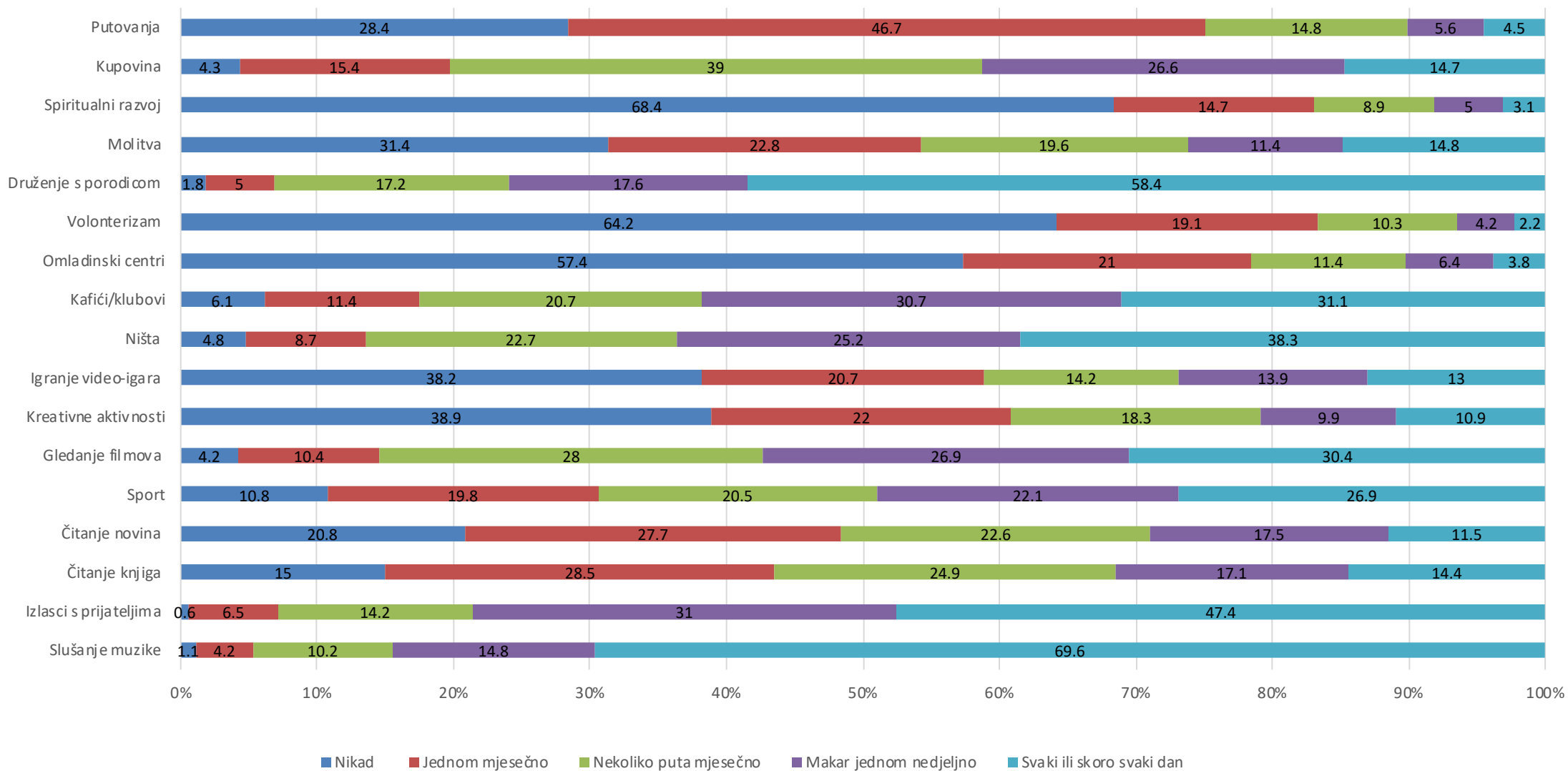

Stavovi mladih prema društveno neprihvatljivim ponašanjima

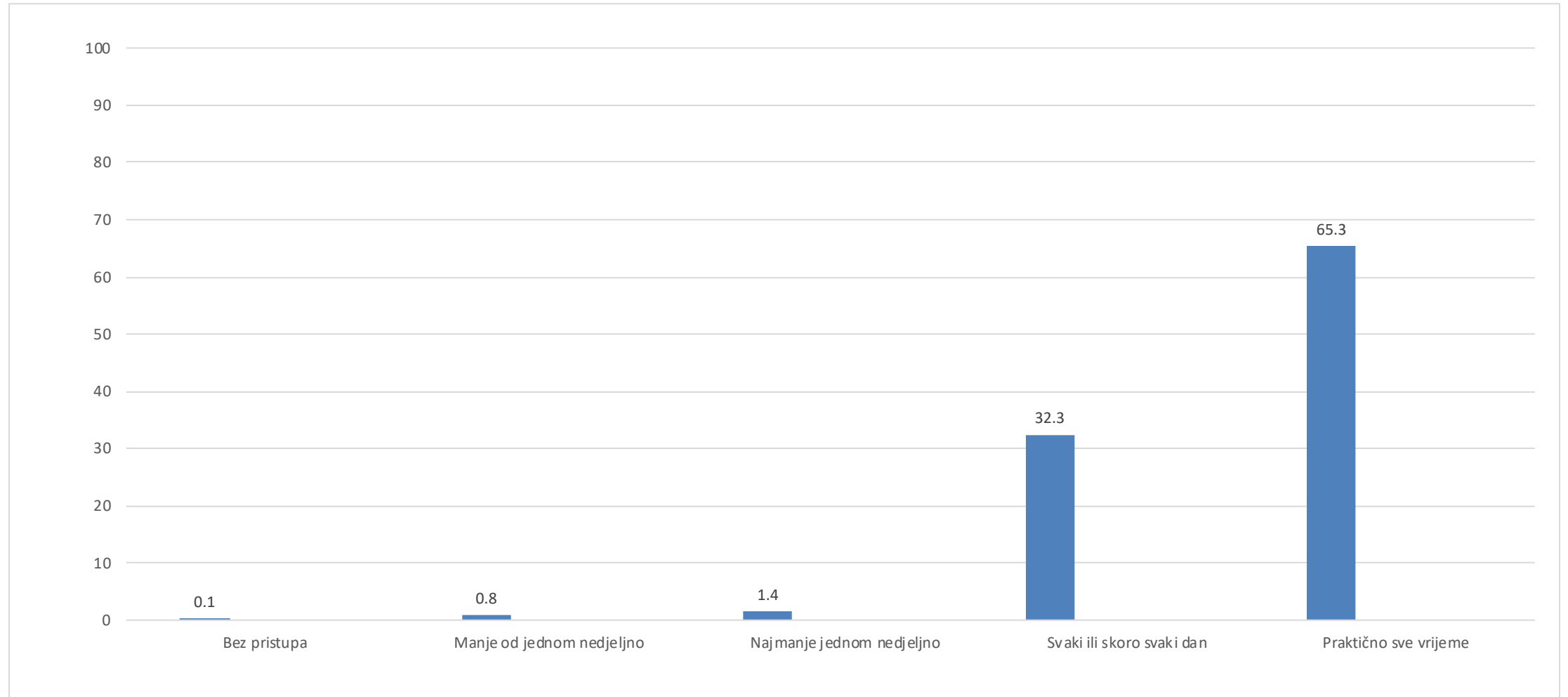
- Većina mladih ljudi ne odobrava prevare vezane za plaćanje poreza. Za 40,4% ispitanika to nikad nije opravdano, za 14,8% je uvijek opravdano. Prosječna vrijednost odgovora na skali od 1 do 10 (1 – nikada nije opravdano, 10 – uvijek opravdano) jeste 3,91.
- Podmićivanje nikada nije opravdano za 49,7% mladih, a za 15,7% je uvijek opravdano. Kod ispitanika je uočena tendencija da ne opravdavaju podmićivanje, kod većine ispitanika nikada nije opravdana (3,46), sa skalom od 1 do 10 (1 – nikada nije opravdano, 10 – uvijek opravdano).
- Potezanje veza da bi se našlo zaposlenje nikada nije opravdano za 22,4% ispitanika, ali je za 30,1% uvek opravdano, što ukazuje na podijeljena mišljenja (5,59) na skali od 1 do 10 (1 – nikada nije opravdano, 10 – uvijek opravdano).
- Potezanje veza da bi se „nešto završilo“ kod javnih organa, bolnica itd. nikada nije opravdano za 21,5%, ali je za 31,2% uvijek opravdano. Prosječna ocjena na skali od 1 do 10 (1 – nikada nije opravdano, 10 – uvijek opravdano) jeste 5,7.

Slobodno vrijeme, način života i rizična ponašanja mladih

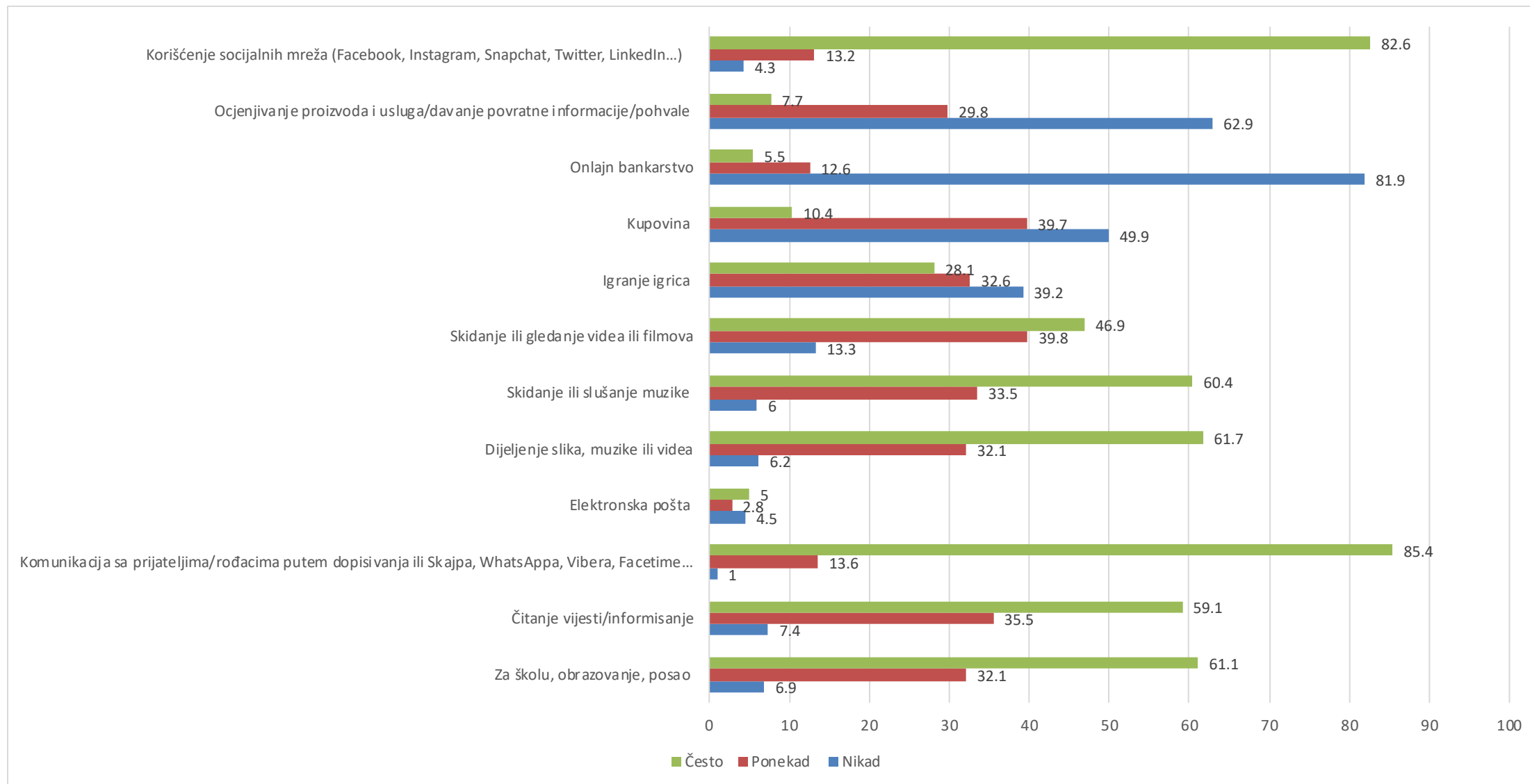
Pregled najčešćih aktivnosti mladih u Crnoj Gori u slobodno vrijeme

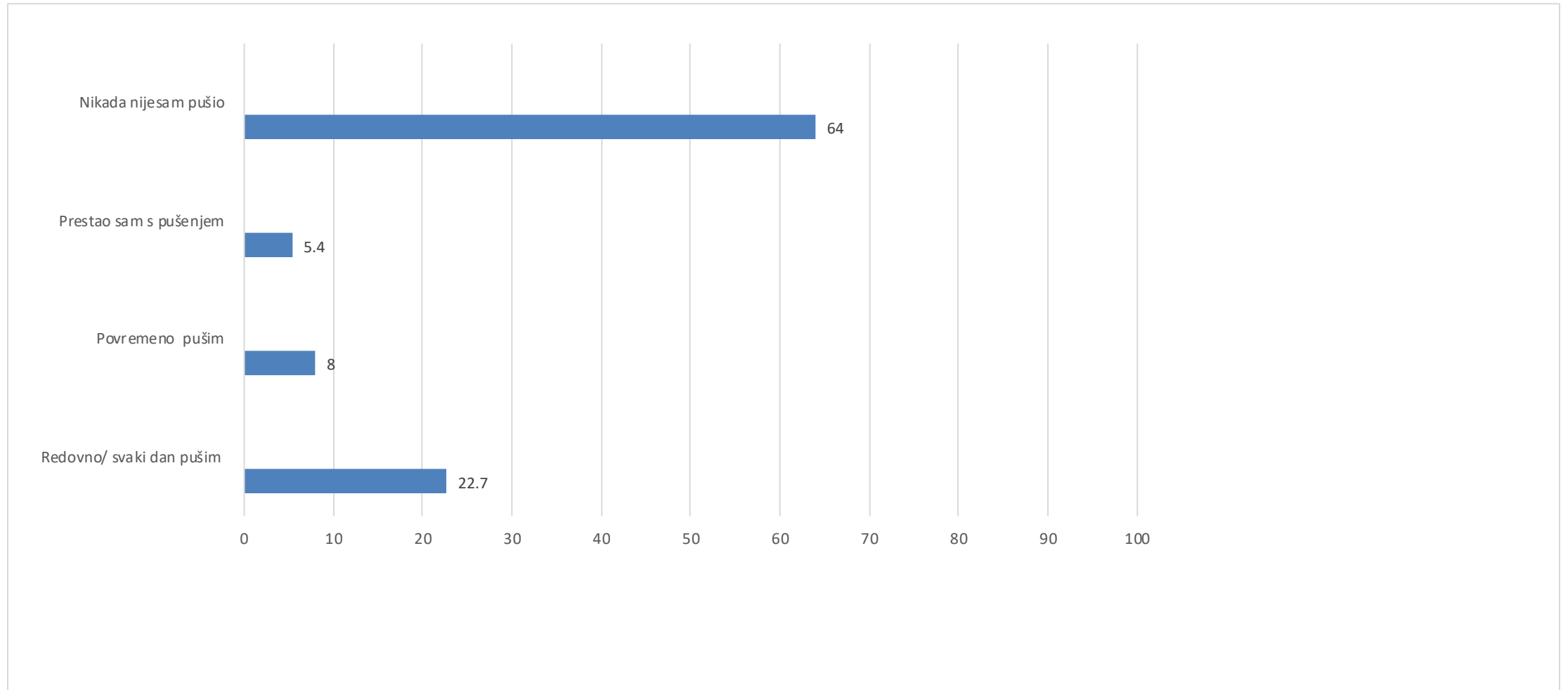
Pristup internetu među mladima u Crnoj Gori (%)

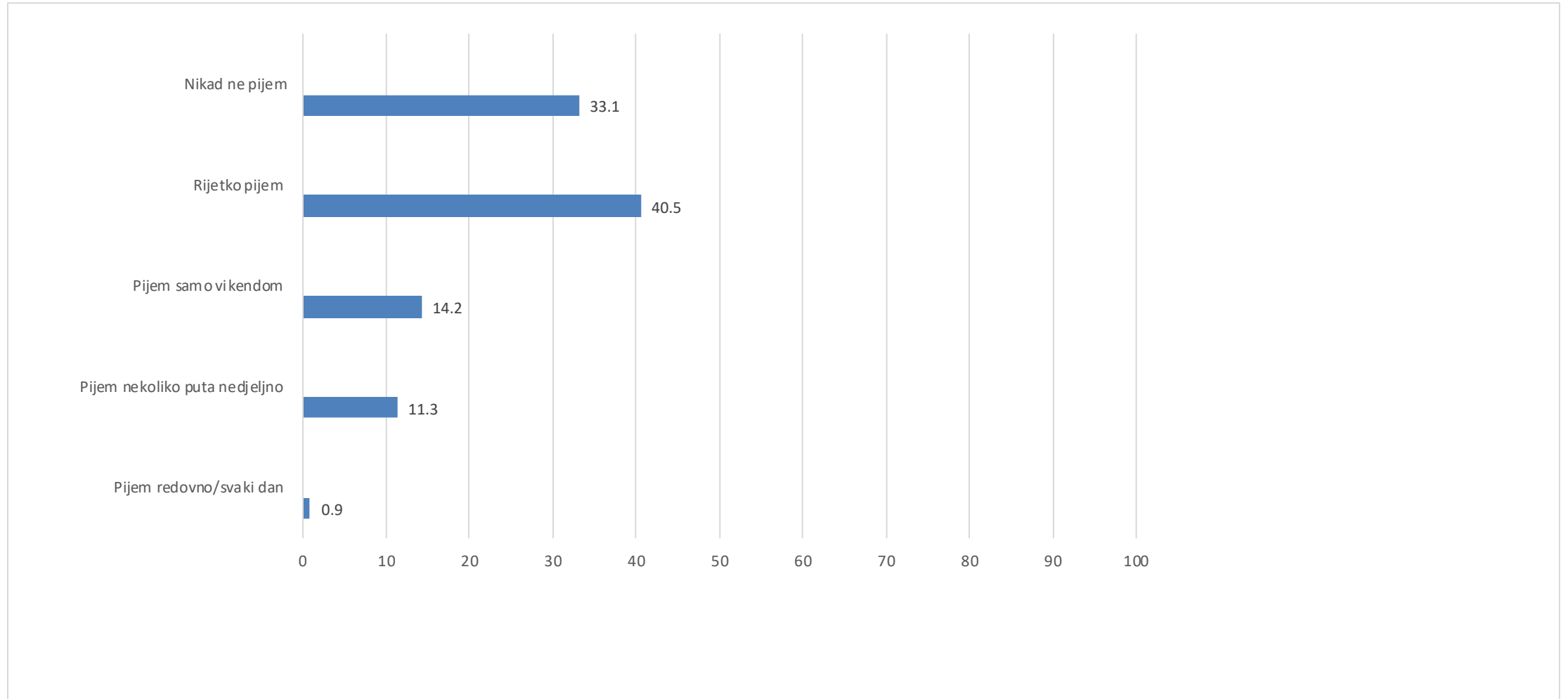
Pregled najčešće upotrebe interneta kod mladih u Crnoj Gori (%)

Učestalost konzumiranja duvana među mladima u Crnoj Gori (%)

Učestalost konzumiranja alkohola među mladima u Crnoj Gori (%)

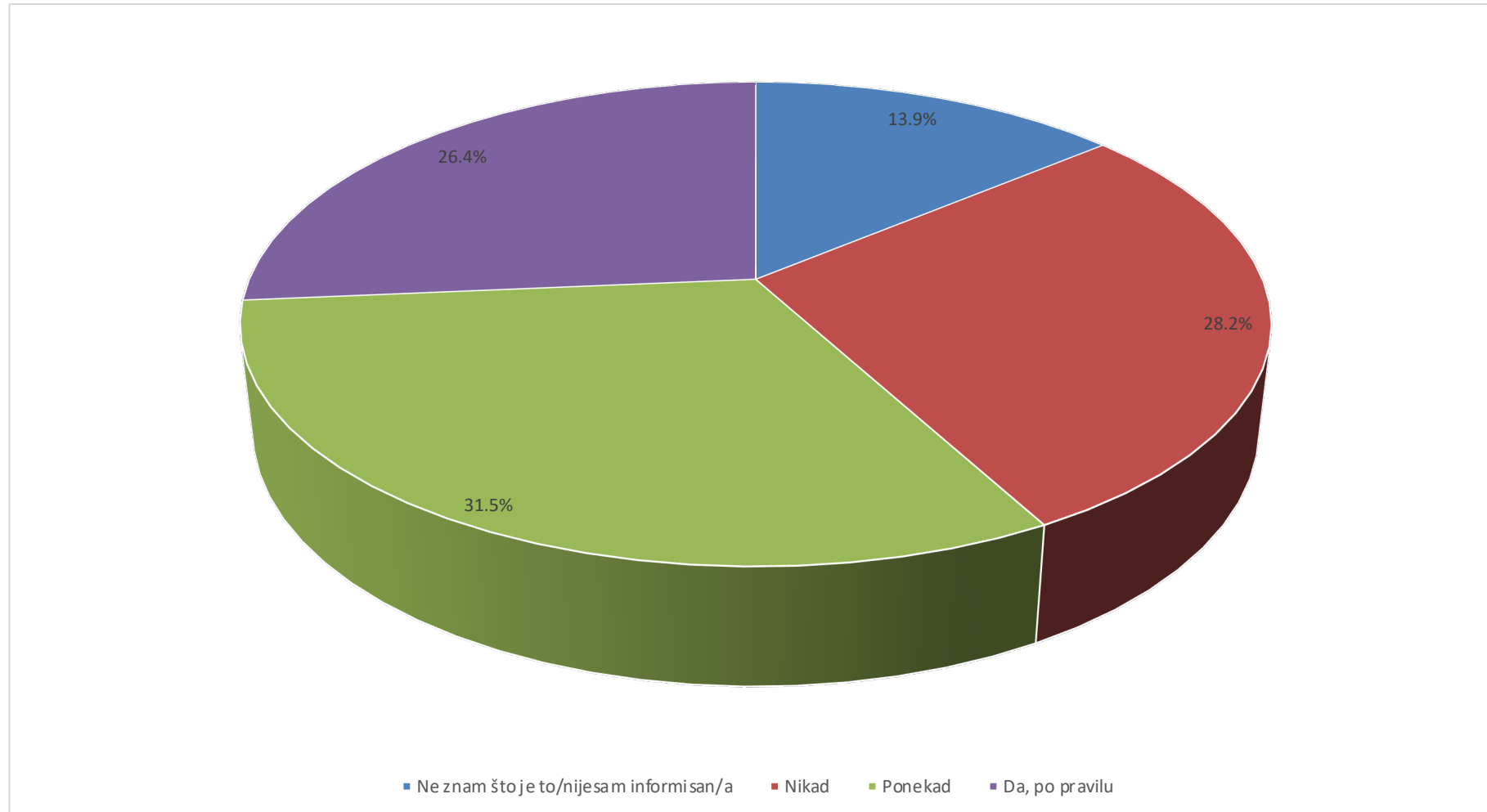
Odobravanje konzumiranja alkohola među mladima

- Što se tiče stavova prema alkoholu, za 22,1% mladih konzumiranje alkohola nije prihvatljivo, oko polovina (49,3%) misli da je donekle prihvatljivo, a nešto više od četvrtine smatra da je prihvatljivo (28,6%)

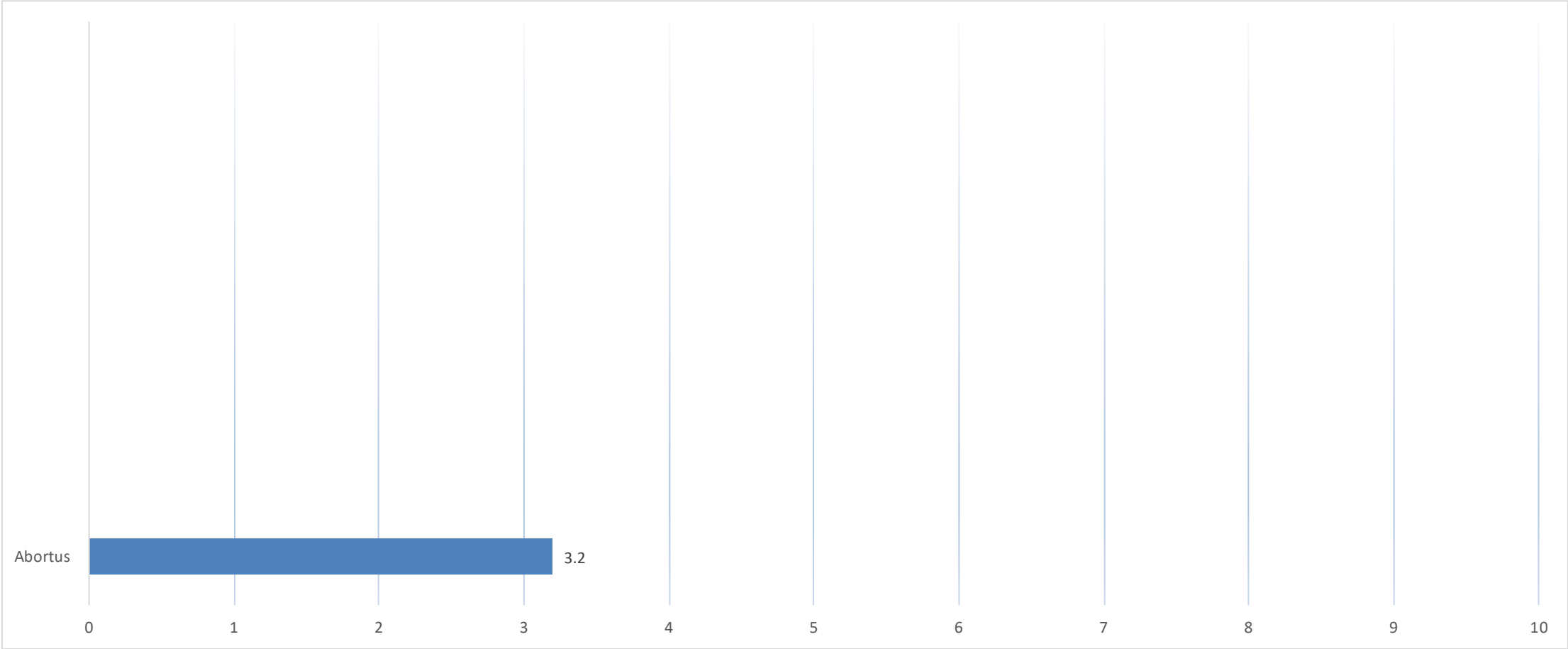
Učestalost konzumiranja droge među mladima

- Naša studija je pokazala da mladi ljudi uglavnom nijesu skloni konzumiranju droga, uključujući i takozvane „lake“ droge, kao što je marihuana. Velika većina nikada nije konzumirala marihuana (90,3%), a samo 7,2% ju je rijetko koristila – 0,6% vikendom, 1,5% nekoliko puta nedeljno, a 0,3% svaki dan

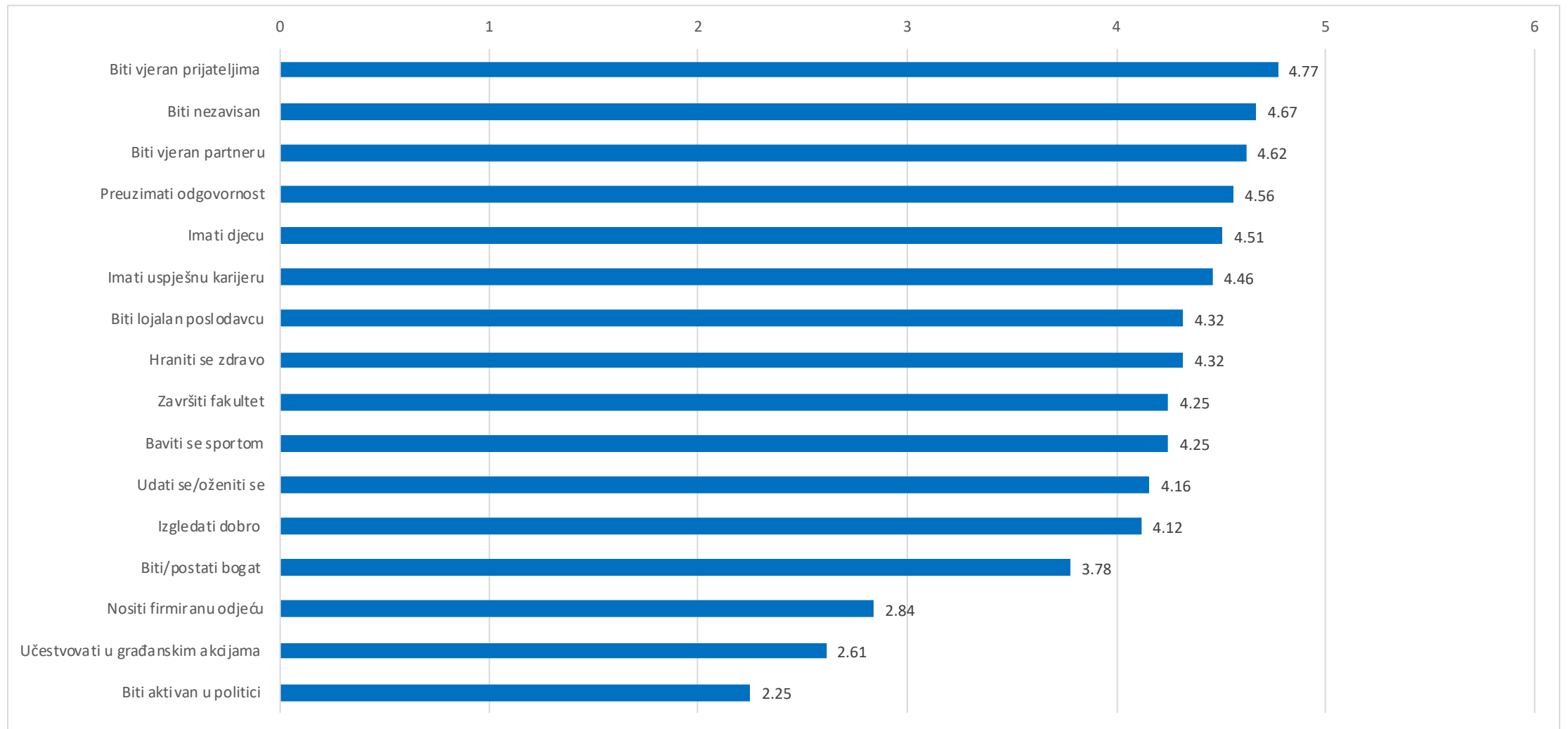
Upotreba kontraceptivnih sredstava među mladima u Crnoj Gori

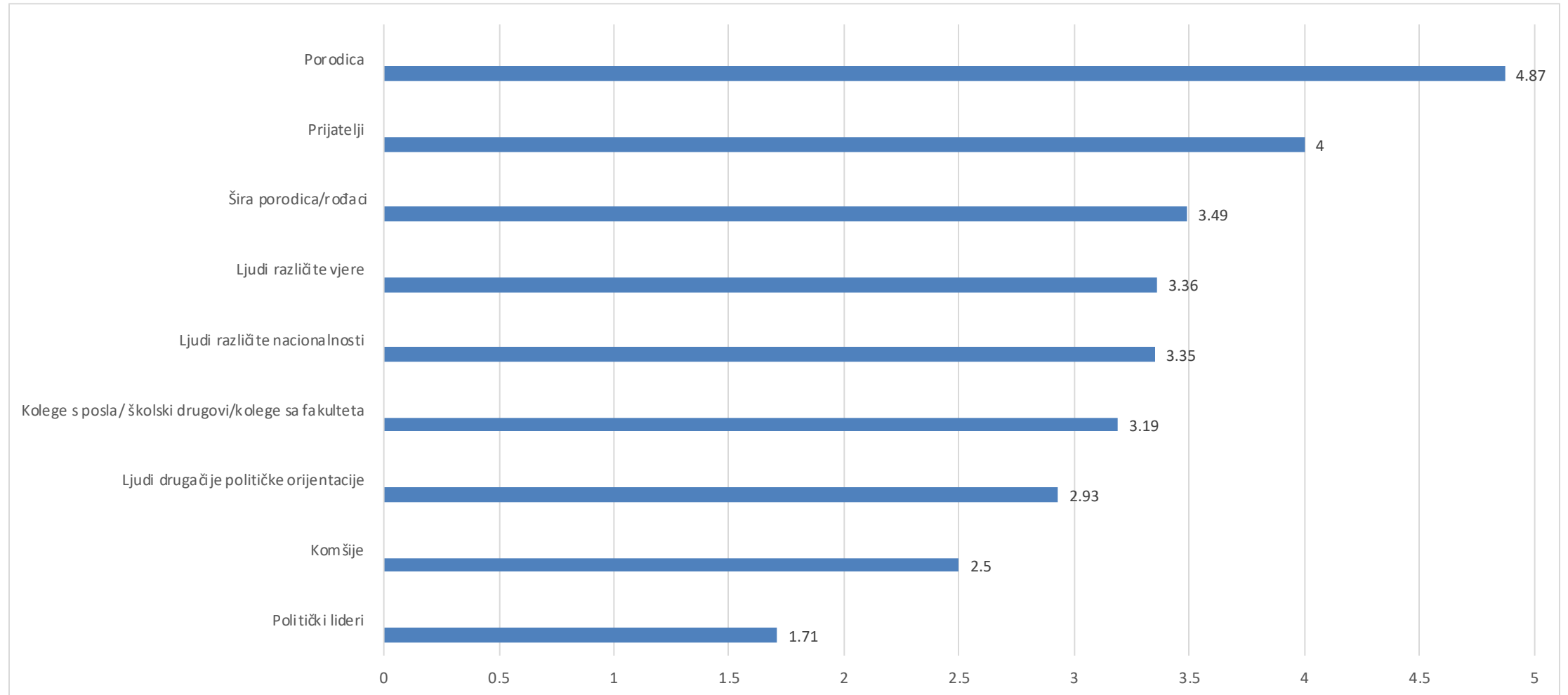
Stavovi mladih u Crnoj Gori prema opravdanosti abortusa

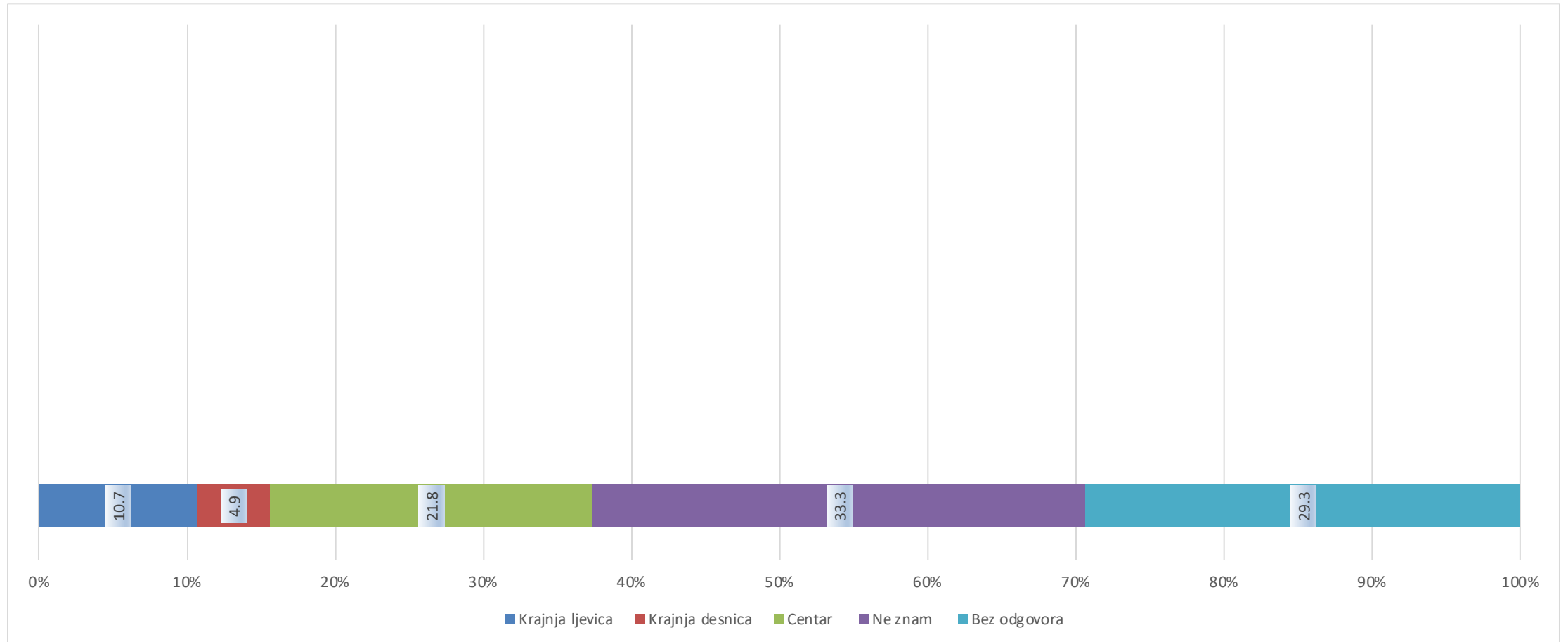
Rangirane vrijednosti među mladima u Crnoj Gori

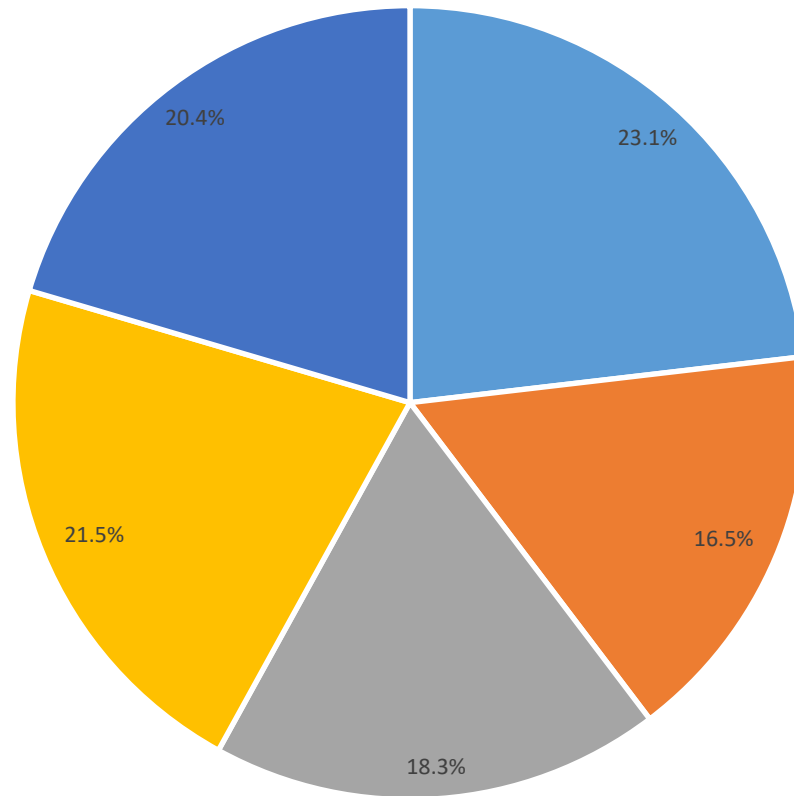
Povjerenje mladih prema različitim društvenim grupama

Identifikacija mladih u Crnoj Gori u spektru političkih ideologija

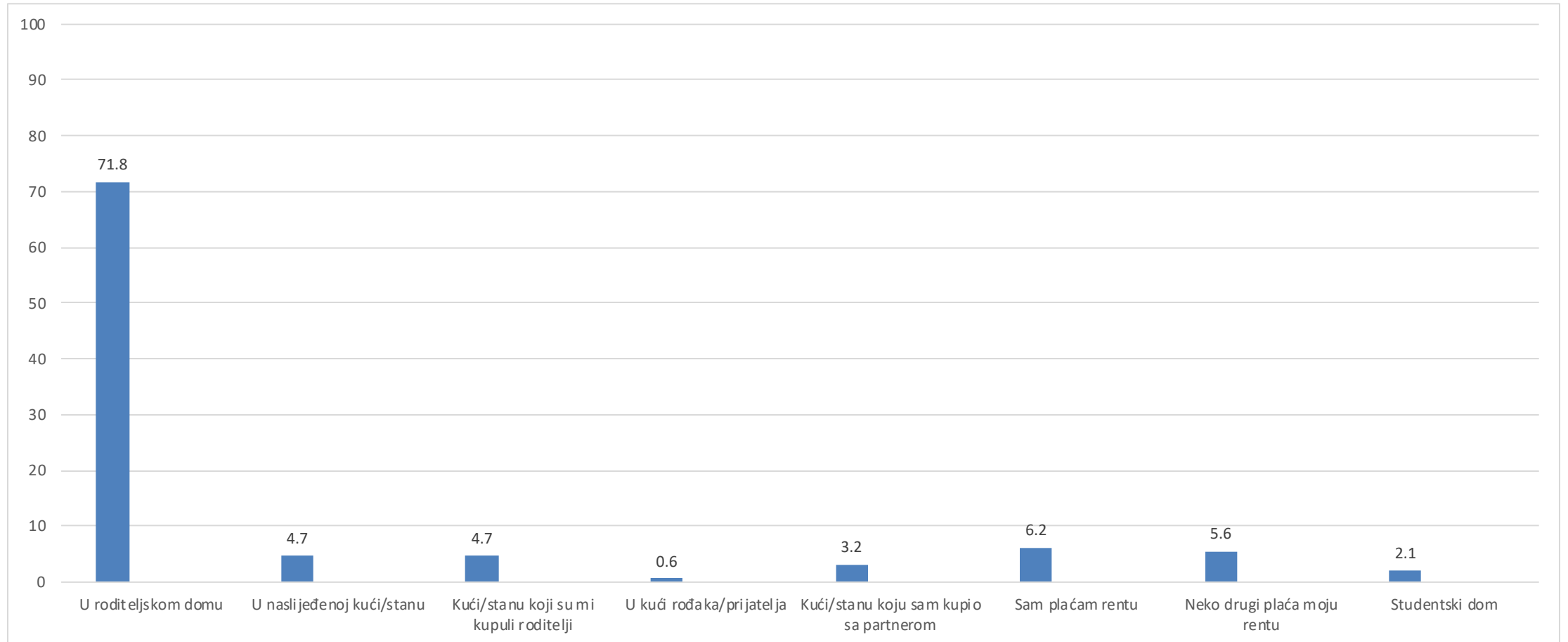
Stepen zadovoljstva mladih stanjem demokratije u Crnoj Gori

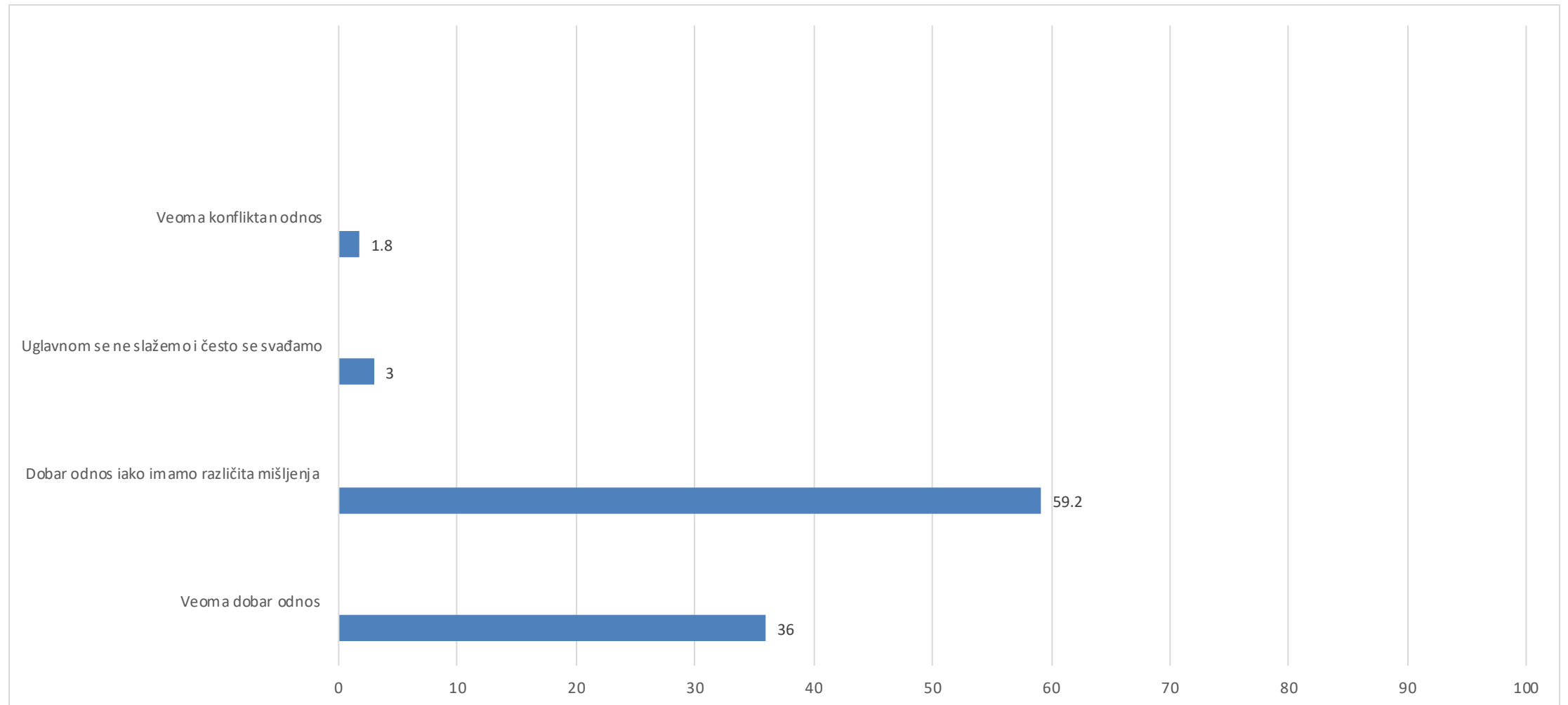
■ Veoma nezadovoljan ■ Ne znam ■ Bez odgovora ■ Donekle zadovoljan ■ Veoma zadovoljan

Porodični život mladih

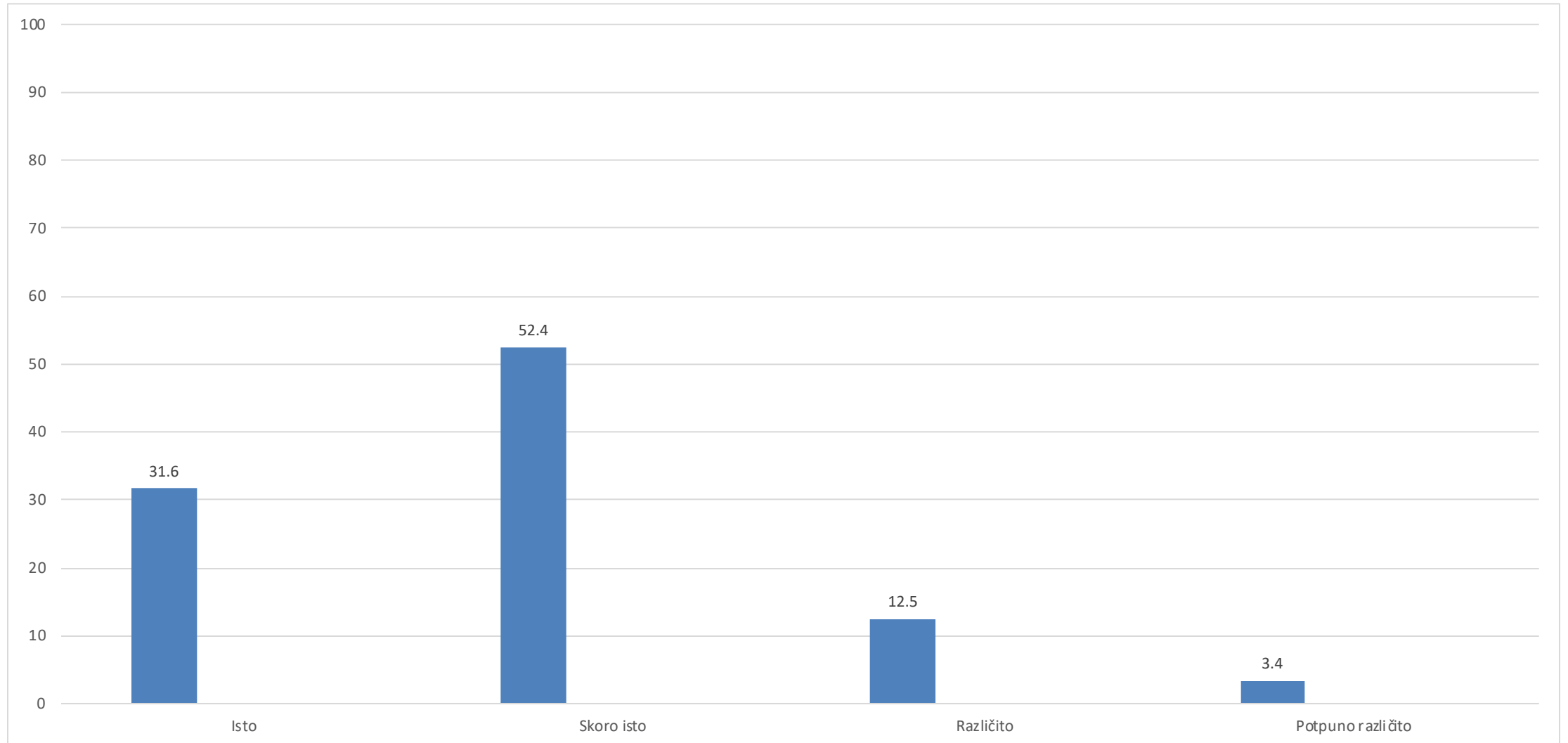
Stambena (ne)zavisnost mladih u Crnoj Gori (%)

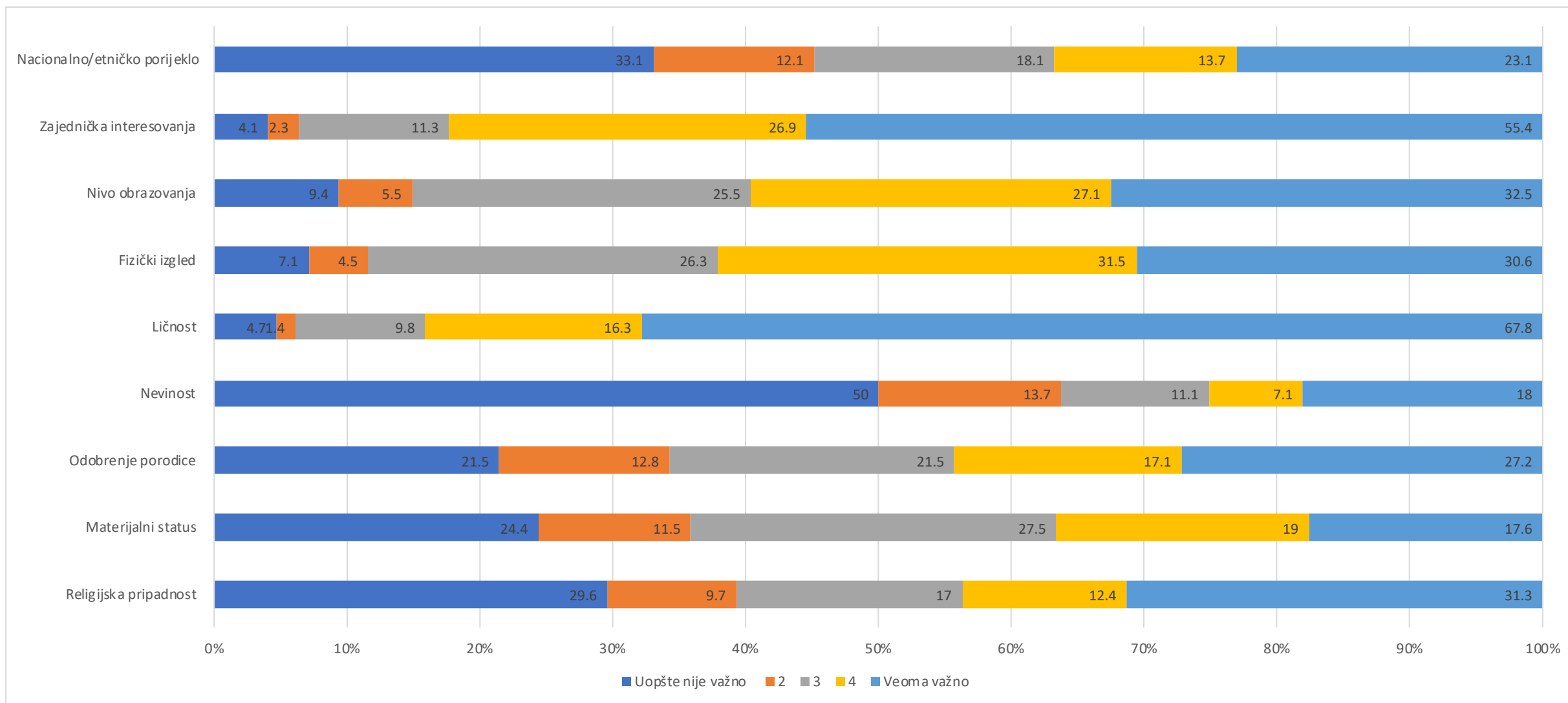
Percepcija odnosa sa roditeljima među mladima u Crnoj Gori (%)

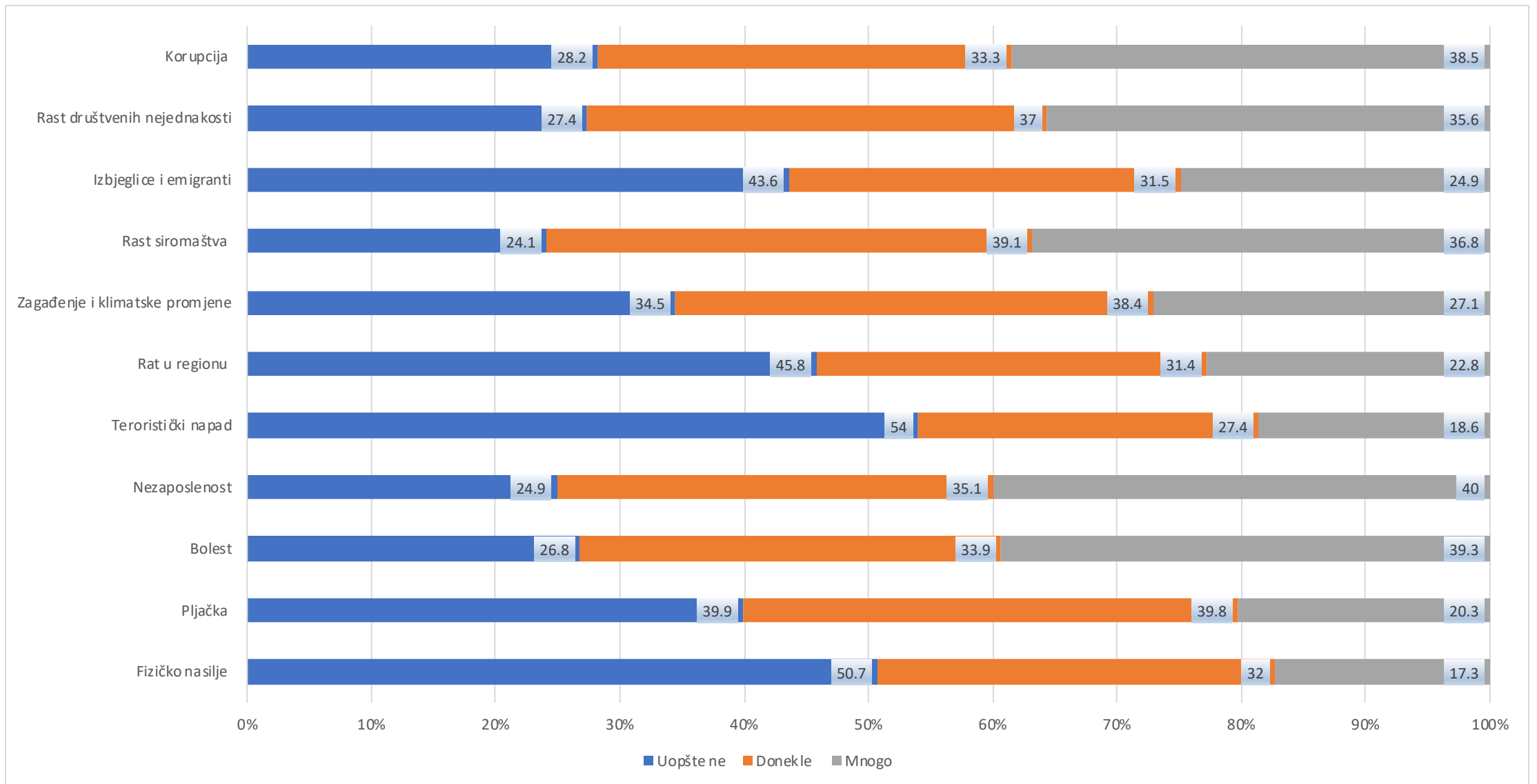
Otvorenost mladih prema podizanju svoje djece po modelu svojih roditelja (%)

Percepcija mladih ljudi o najvažnijim faktorima za odabir supružnika

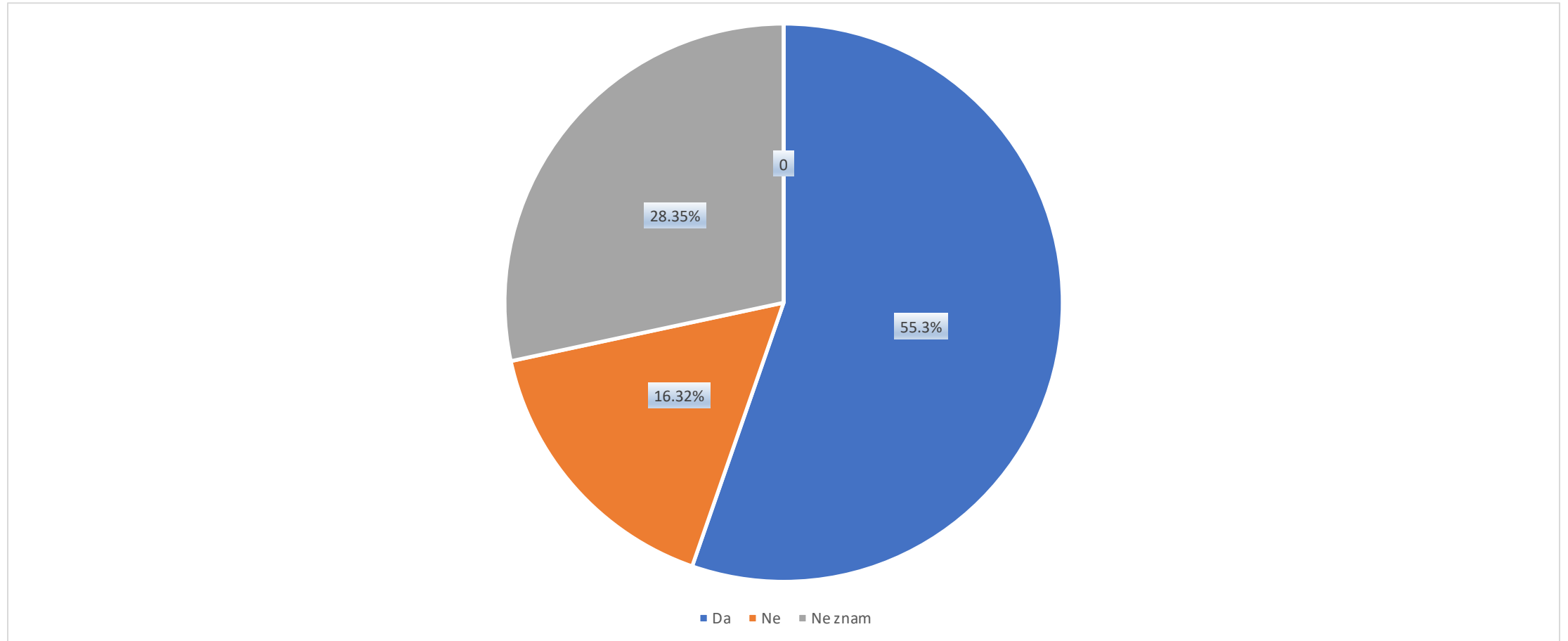

Strahovanja mladih u Crnoj Gori

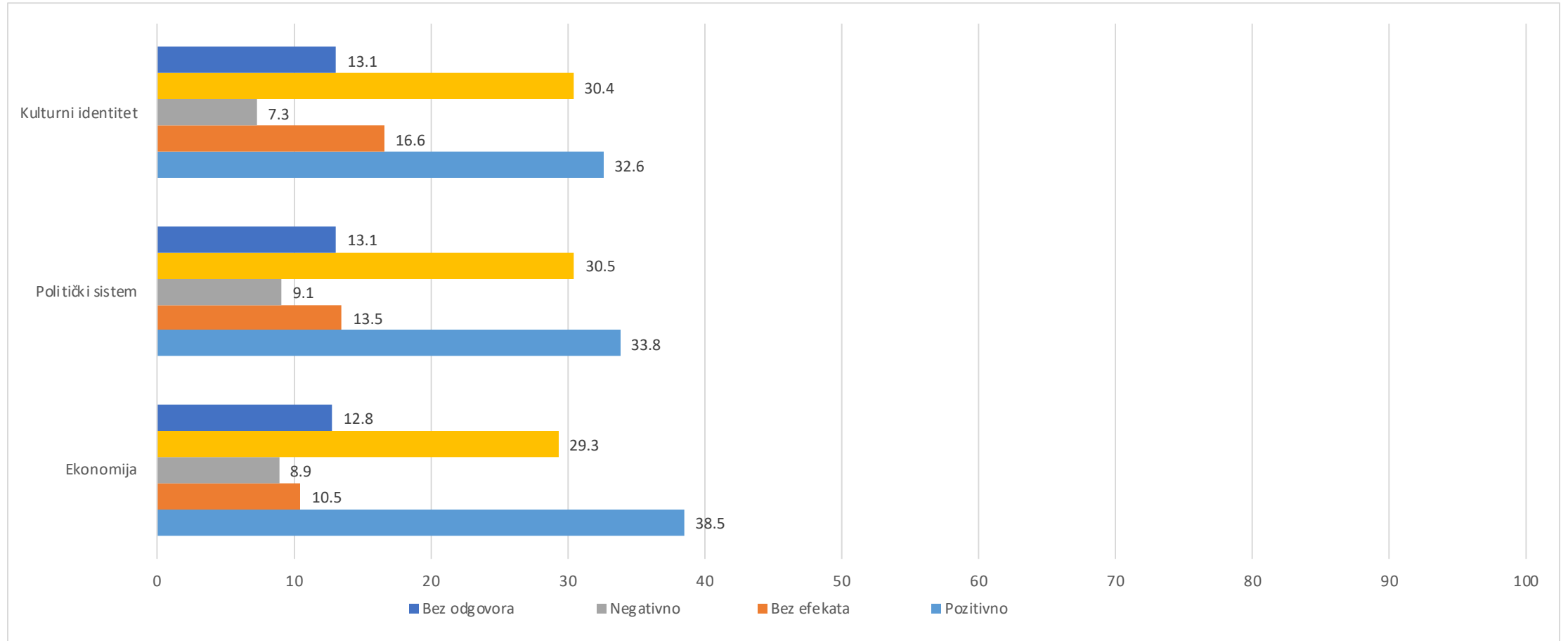

Crna Gora i EU u očima mladih

Mišljenje ispitanika o članstvu Crne Gore u Evropskoj uniji

Percepcija mladih o posljedicama članstva Crne Gore u EU na različite aspekte života (%)

Percepcija ispitanika o ostvarenosti društvenih vrijednosti u Crnoj Gori i EU

